

Universitätsbibliothek Wuppertal

Q. Horatius Flaccus

Horatius Flaccus, Quintus

Amstelaedami, 1728

Epistolarum liber II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-830](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-830)

Q. HORATII FLACCI EPISTOLARUM

LIBER II.

EPISTOLA I.

AD AUGUSTUM

CUM tot sustineas & tanta negotia solus,
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes; in publica commoda peccem,

Si

2. MORIBUS ORNES, LEGIBUS EMENDES] Ita omnes omnium, quos noverim, cōdices, MORIBUS: neque vero quicquam hac lectione simplicius sinceriusve esse videatur. *Leges & Mores* passim apud veteres conjunguntur; neque in re obvia opus est exemplis. *Morum* autem corrigendorum praefecturam perpetuam jamdudum receperat Augustus. Sueton. Aug. XXVII. *Recepit & morum legumque regimen aequè perpetuum; quo jure, quamquam sine Censurae honore, censum populi ter egit.* Neque auctoritate solum, sed & exemplo mores publicos emendavit. Ovid. Metam. XV, 833. de Augusto loquens,

Legesque feret justissimus auctor,

Exemploque suo mores reget.

Ecquis est igitur, qui lectionem ab omnibus Librariis traditam, & historiae fide firmatam, in dubium vocare ausit? Nequeo tamen dissimulare, quod mihi singula rimanti & ad amussim exigenti venit in mentem. Fieri enim potest, ut sic a poeta profectum sit,

Res Italas armis tuteris, MOENIBUS ornes,

Legibus emendes.

Apud Latinum Pacatum in panegyrico, Respublica Romana Theodosium Senioremem his verbis alloqui fingitur; *Quando me Nerva tranquillus, amor generis humani Titus, pietate memorabilis Antoninus teneret; quum MOENIBUS Augustus ORNARET, legibus Hadrianus imbueret, sinibus Tra-*

janus augeret, parum mihi videbar beata, quia non eram tua. Quid? annon verba haec ex ipso hoc Flacci loco expressa & delineata videantur. Alter *rem publicam*, alter *res Italas* ait moenibus ornari. Illud vero praecipuum fere in Augusti laudibus, quod urbem aedificiis magnifice adornaverit, ut in monumento Ancyrano suis verbis videre est. Suetonius Aug. XXIX. *Urbem neque pro majestate imperii ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeo, ut jure sit gloriatus, Marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset.* — Sed & ceteros principes viros saepe hortatus est, ut pro facultate quisque monumentis vel novis vel refectis & exculis urbem adornarent. Ubi id obiter notabis ꝛ Ornare proprium ac legitimum esse in hac sententia vocabulum. Idem in Julio XLIV. *Jam de ornanda instruendaque urbe, item de tuendo ampliandoque imperio, plura ac majora indies destinabat.* Ubi pariter juncta vides, *urbem ornare, & imperium tueri.* Ibidem, XXVIII. *Asiae quoque & Graeciae potentissimas urbes operibus exornans.* Tacitus Annal. I. 9. ubi laudes Augusti congerit, *Jus apud cives, modestiam apud socios, Urbem ipsam magnifico ornatu.* Idem III, 72. *Nec Augustus arcuerat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias aut exundantes opes ornatum ad urbis & posterum gloriam conferre.* MOENIA vero non muros urbis hic accipe, sed tecta & aedificia intra urbem. Suetonius Nerone XXXVIII. *Sed nec populo*

Si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
 5 Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
 Post ingentia fata Deorum in templa recepti,

Dum

v. 6. Vulg. FACTA.

aut MOENIBUS patriae pepercit: — nam quasi
 offensus deformitate veterum aedificiorum, incendit
 urbem. Vide hoc fufe docentem Gronovium pa-
 trem Observ. II, 12. Quod? jamne videtur satis
 belle procedere? Enimvero siquis ex angulo co-
 dex lectionem hanc proderet, multos ea, ni fal-
 lor, amatores inveniret. Quin & sine codicis
 praesidio suas forte partes tutabitur. Quod enim
 de moribus hic narratur, levis est jactura, si ab-
 sit: quippe quod altero illo Legibus fat percipitur
 & comprehenditur: mores siquidem ipsi legibus
 emendantur, & amborum regimen simul recepit
 Augustus. At si MOENIBUS huc adsciveris, no-
 va nec temere omitienda laude Augustum ma-
 ctas. Iple enim apud Senecam in Apocolocynto-
 si haec de se in coetu Deorum: In hoc terra ma-
 rique pacem peperit? ideo civilia bella compe-
 scui? ideo LEGIBUS urbem fundavi, OPERIBUS ORNAVI?
 Quid aliud quaeso sunt opera, quam moenia sive
 aedificia? ut proinde, si moenia hic reponas, idem
 profus de Augusto Noster, quod ille de se, dix-
 rit. Tria enim uterque poneret; Armis tutari sive
 terra marique pacem parere; Legibus emendare, sive
 fundare; Operibus, sive moenibus ornare. Certe
 moribus ornare nusquam alibi legisse me memini.

6. POST INGENTIA FACTA] Molestus ac
 difficilis locus, quantumvis Interpretes levi pede
 praetereant:

Romulus & Liber pater & cum Castore Pollux,

Post ingentia facta deorum in templa recepti, &c.
 ubi hoc velle videtur, ut ex sequentibus patet,
 Romulum, Bacchum, Herculem, &c. post obitu-
 tum denique neque ante finem vitae in deorum
 numerum adscitos fuisse. Quod & ex historia no-
 tissimum, & disertè narrat Callisthenes apud Cur-
 tium VIII. 5. Herculem modo & patrem Liberum
 consecratae immortalitatis (forte consecrata immor-
 talitati) exempla referebas. Credisne illos unius con-
 vivii decreto deos factos? prius eos ab oculis mor-
 talium amolita natura est, quam in caelum fama
 perveheret. Unde in pluribus, quos versavi, codi-
 cibus ad verba illa Post ingentia facta sic inter line-
 as adnotatum est, Post mortem. Post finem vitae. At-
 qui ex illis verbis numquam id efficies, quod & hi
 volunt, & auctor ipse, ut videtur. Nullis, inquam,
 tormentis exprimes, ut post ingentia facta perinde
 sit ac post mortem. Quid enim? annon ipse Au-
 gustus praesens, ut ait, & vivus inter Divos rela-

tus est? at non nisi post facta ingentia. Florus IV,
 12. de Augusto. Ob haec tot facta ingentia dicta-
 tor perpetuus; & Pater Patriae dictus. Annon in
 vivis erat, cum id cognomen est consecutus? Claudianus in II. Conf. Stil. v. 38.

nulli pars aemula defuit umquam,

Quae gravis obstreperet laudes; stimulisque ma-
 lignis

Facta sequebatur quamvis ingentia livor.

Vivos utique designat, cum nominat livorem,
 qui in vivis solummodo pascitur. Seneca Herc.
 Fur. v. 44r.

Post tot ingentis viri

Memoranda facta, postque pacatum manu

Quodcumque Titan ortus & labens videt,

Nondum liquet de patre? menimur Jovem?

Atqui ab eo, qui haec loquitur, Hercules in vivis
 esse, ut erat, credebatur. Facta quidem ingentia
 recte alias dixeris, quod & jam vidisti; neque
 phrasin moveo aut vitupero: nam sic etiam Am-
 mianus Marc. XXII, 2. de Juliano loquens; Adul-
 tum adhuc juvenem, exiguo corpore, facta praestan-
 tem ingentibus. Et Alcimus Avitus lib. V.

Et quos deposcent ingentia facta labores.

Sed in hac Flacci sententia, manca quantum vi-
 deo & debilis est oratio, cum huc solum perve-
 niat: Romulus & Liber, post sive propter facta in-
 gentia inter deos recepti, dum res gerunt, questi sunt
 se minorem meritis gratiam apud homines consequi.
 Nondum ex his intelligimus, post mortem de-
 mum pro Diis habitos: quidni enim post res ge-
 stas, post facta ingentia, placidam degentibus se-
 nectutem divini honores, ut postea Augusto, vi-
 vis obtigerint? Tollunt quidem hanc difficulta-
 tem, qui illa quae sequuntur,

Dum terras hominumque colunt genus,

sic enarrant, ut Interpres Gallus nuper adeo fe-
 cit, Dum in terris inter homines vivunt: quo pacto,
 quod in priore orationis membro deficit, in
 posteriore suppletur. Atqui eos fugit ratio, cum
 colere terras perinde accipiunt ac terras habitare:
 quid enim? an habitabant quoque genus homi-
 num? Immo vero colere terras & humanum genus
 est curam eorum habere, bella scilicet componen-
 do, agros assignando, oppida condendo. Virgil. E-
 clog. III, 60.

Ab Jove principium Musae: Jovis omnia plebs:
 ille colit terras; illi mea carmine curas.

Hac

Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Conponunt, agros adsignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem

10 Speratum meritis. diram qui contudit Hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,

Con-

Haerebit itaque, quocumque te vertas, sententia; nisi aliquid alicunde subsidii inveniatur. Enimvero omne punctum tulisset, si **POST FATA**, non utique *facta*, in deorum templa receptos tradidisset, *Post fata* siquidem est, cum vivere desimus. Propertius IV, 2. v. 64.

*Tu Lepide, & tu Paulle, meum post fata levamen;
Condita sunt vestro lumina nostra sinu.*

Martialis in simili plane querela, ac hic Noster v. 10,

Vos tamen o nostri ne festinate Libelli:

Si post fata venit gloria, non propero:

Et Ovidius quoque, Amor. I, 15.

Pascitur in vivis Livor; post fata quiescit:

Cum suus ex merito quemque suetur honos.

Facta pro Fata solemnibus Librariorum error est: & fuit quidem, cum in hanc correctionem pronus propenderem: et si terruit tum me, ut adhuc terret, epitheton illud *Ingentia*, non nisi dure ut videtur & invite ad sententiam hanc pertrahendum;

Post ingentia fata Deorum in templa recepti.

Tentemus tamen, an exemplis fortassis & argumentorum ductu paullatim flecti & allici queat. Ergo ubi *post fata* passim dicitur pro *post obitum*, manifestum est subintelligi *post fata completa*: sic Ovidius Trist. IV, 10.

Et jam compleverat genitor sua fata;

hoc est, *mortem obierat*. Quidni igitur recte dicatur, *Post ingentia fata*, completa scilicet & perfecta? si modo uspiam *fatum ingens* recte itidem dicitur, & hi ipsi, de quibus agit Noster, *ingentibus fatis* ad superos pervenerunt. De utroque jam videbimus. Martialis Epig. I, 51. de Lepore, cui Leo pepercit:

Desperanda tibi est ingentis gloria fati:

Non potest hoc tenuis praeda sub hoste mori.

Rutilius Itin. I, de Roma:

Quod regnas minus est, quam quod regnare mereris:

Excedis factis grandia fata tuis

Ita liquido emendandum est; vulgo ineptissime fertur, *grandia facta*. Pothinus apud Lucanum, X, 384.

non sanguine clari,

(Quid refert?) nec opes populorum ac regna movemus:

Ad scelus INGENTIS FATI sumus.

Ubi iterum, ut codices quidam Berlimanni, ita & in Collegio Trinitatis unus, *Ingentes facti* pro solito stupore exhibent. Valerius Flaccus VIII, 389.

Respiceret plures animas majoraque fata

Tot comitum, qui non furtis nec amore nefando

Per freta, sed sola sese virtute sequantur.

Unde idem lucem accipiet lib. V, 687. ubi Jupiter de Medea & Medo filio:

Donec & Aeaeten inopis post longa senectae

Exilia (heu magnis, quantum libet impia, fati!)

Nata juvet; Graiusque nepos in regna reponat.

Ita cum codicibus legendum: neque audiendi sunt viri eximii Nic. Heinsius & Gronovius pater, qui conjecturis suis locum corrumpunt. Medea *magnis fatis* nata erat, quantumlibet impia fuerit. Poteris & *magni fati* legere, sicut supra Lucanus, *Ad scelus ingentis fati sumus*: sed nihil est opus. Virgilius de Turno XII, 140.

Nunc juvenem imparibus video concurrere fatis:

& ibidem de eodem & Aenea v. 795.

Juppiter ipse duas aequato examine lances

Sustinet, & fata imponit diversa duorum;

Quem damnat labor, & quo vergat pondere letum.

Ergo Aeneae *fata majora* erant, quam Turni; & simpliciter *ingentia*. Atque is per haec *Fata*, quod ad rem de qua agimus non parum facit, in caelum receptus est prorsus ut Hercules; Romulus, & ceteri, dei facti, non nati. Virgil. XII, 795. Jupiter ad Junonem;

Indigetem Aenean scis ipsa & scire fateris

Deberi caelo, fatisque ad sidera tolli.

Hercules apud Propertium IV, 9. v. 65.

Angulus hic mundi nunc me mea fata trahentem

Accipit: haec fesso vix mihi terra patet.

Unde illud Nostri explicandum, quod v. 11, hic habetur, de Hercule;

Notaque fatali portenta labore subegit.

Certe vix aliter hoc *fatali* te expedies, quam ut superiori conjecturae faveas. Virgilius VIII, 292. de Hercule:

ut duros mille labores

*Rege sub Eurystheo fati Junonis iniquae
Pertulerit.*

De

Conperit invidiam supremo fine domari.
Urit enim fulgore suo, qui praegravat artis
Infra se positas: extinctus amabitur idem.

15 Praesenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per numen ponimus aras,

v. 16. Vulg. NOMEN.

Nil

De eodem Hercule, & Romulo Livius I, 7. *Jove nate Hercules, salve: te mihi mater veridica interpres deum aucturum caelestium numerum cecinit. Dextra Hercules data, Accipere se omen, impleturumque fata, ara condita atque dicata, ait.* — *Haec tum sacra Romulus una ex omnibus peregrina suscipis; jam tum immortalitatis virtute partae, ad quam eum sua fata ducebant, fautor.* Vides jam, opinor, Romulum, Herculem & ceteros Indigetes fatis, & post fata, & quidem post fata ingentia in caelum esse receptos. Ceterum an haec emendatio in album recipienda sit, nihil pronunciamus; sed id totum lectori docto, sagaci, suspicaci, difficili, qualem sane optamus, relinquimus. Multa siquidem in hac studiorum alea vera & certa cadunt, quae fidenter asserimus: multa quoque veris non absimilia, quaeque sine fraude & damno lectoris minime sunt praetereunda, pro quibus tamen spondere ac vadari nolumus.

16. JURANDASQUE TUUM PER NOMEN PONIMUS ARAS] Pro Nomen, antiquissimus Blandinius Cruquii cum duobus Berfmanni, & editio Cadomensis anno C. 1480.

Jurandasque tuum per numen ponimus aras. Nostri quidem omnes Nomen; quod per editiones impune grassatum est: adeo pigri timidique sumus in amovendis, quae semel infederunt: nos, quantum in nobis est, non patiemur haec lolia diutius dominari. *Jurandas per numen*, ut Virgil.

VI, 323.
*Cocytis stagna alta vides, Stygiamque paludem,
Di cuius jurare timent & fallere numen.*

Ovid. Heroid. XII.
Per reditus corpusque tuum mea numina Juro.

& XV.
Perque novum juro numina nostra deas.

Metam. IX.
*Si qua fides miseris, hoc me per numina juro.
Non meruisse nefas.*

NUMEN autem Augusti, & Augustus DEUS; etiam dum inter homines ageret. Noster hoc ipso loco,

Praesenti tibi divinos largimur honores.
Carm. III, 5.

Praefens divus habebitur Augustus.
& IV, 5.

& Laribus tuum

*Miscet NUMEN, uti Graecia Castoris,
Et magni memor Hercules.*

Marmor Narbonense apud Gruterum p. 229. NUMINI AUGUSTI votum susceptum a plebe Narbonensium in perpetuum. Dedicatum hoc est anno V. C. 764. Augusto adhuc vivente; ut docebit te Illustrissimus Norisius Cenotaph. Pisan. p. 52. quem consule multa poetarum loca congerentem, in quibus DEUS indigitatur: nos, iis omissis, nova loca proferemus, ubi Numen ejus memoratur. Ovid. Trist. III, 8.

*Si semel optandum est, Augustum numen adora;
Et quem laesisti, rite precare deum.*
Ibid. V, 3.

*Sunt Dis inter se communia: flectere tenta
Caesareum numen numine, Bacche, tuo.*

V, 10.
*Quid loquor ab demens? ipsam quoque perdere vi-
ram
Caesaris offenso numine dignus eram.*

V, 11.
*Utque aliis, numerum quorum comprehendere non est,
Caesareum numen sic mihi mite fuit.*

Pontic. I, 2.
*Magna tenent illud rerum molimina numen:
Haec est caelesti pectore cura minor.*

III, 1.
*E quibus ante omnes Augustum numen adora,
Progeniemque piam, participemque tori.*

Haec omnia, Naso, vivente Augusto: unde jam constat recte fecisse viros eruditos Freinshemium & Ryckium; qui apud Tacitum reponunt, Annal. I, 73. *Rubrio crimini dabatur violatum perjurio NUMEN Augusti*: ubi vulgati habent Nomen. Valer. Max. IX, 15, 3. *Ne divi quidem Augusti etiamnum terras regentis excellentissimum NUMEN intentatum ab hoc injuriae genere extitit.* Eant nunc editores, & Nomen hic apud Flaccum deinceps substituant: etsi & Servius Eclog. I. & Georg. I, 24. *nomen* legebat, nisi hunc quoque Librarii calumnientur.

Kkkk

18. SED

Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
 Sed tuus hoc populus sapiens & justus in uno,
 Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo,
 20 Cetera nequaquam simili ratione modoque
 Aestimat; & nisi quae terris semota suisque
 Temporibus defuncta videt, fastidit & odit:
 Sic fautor veterum, ut Tabulas peccare vetantis,
 Quas bis quinque viri sanxerunt, Foedera regum
 25 Vel Gabiis vel cum rigidis aequata Sabinis,
 Pontificum libros, annosa volumina Vatum,
 Dicitet Albano Musas in monte locutas.
 Si, quia Graiorum sunt antiquissima quaeque
 Scripta vel optima, Romani pensantur eadem

v. 18. Vulg. TUUS HIC. 28. GRAECORUM.

Scri-

18. SED TUUS HIC POPULUS SAPIENS] Editio-
 nes quidem omnes, & codices quoque quot novi
 praeter unum,

*Sed tuus hic populus sapiens & justus in uno
 Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo.*
 Satis Recte; ut ordo sit, *In uno te, in te solo ante-
 ferendo* Graecis Romanisque ducibus. Tuus hic po-
 pulus, ut Terentius Heaut. Act. V. Sc. I.

*Sed hic adiutor meus & monitor & praemonstra-
 tor Chremes.*
 & in Epigrammate;

patria multabor; & olim
 Ille tuus civis, *Lampface, Gallus ero.*
 Verum, utut haec speciosa sunt, mirifice tamen
 adblanditur lectio, quam unus ille ex Collegio
 Trinitatis codex subministrat,

*Sed tuus hoc populus sapiens & justus in uno,
 Te nostris ducibus te Graiis anteferendo.*
 Ubi alius ordo & distinctio exoritur; *In hoc uno,*
in hac una re sapiens, Te omnibus anteferendo,
cetera nequaquam tam iuste aestimat. Quin & ita
 olim legerunt Porphyrius & Acron; quorum hic
 sic locum enarrat; *Pop. Rom. in HAC RE SOLA
 justus & sapiens est, quod te praefert omnibus: ille
 sic; HAC SOLA RE SAPIT, quod te omnibus praepo-
 nit.* Sine dubio hoc in hac expositione agnosci-
 tur; non *Hic.* Noster Serm. II, 3, 53.

verum hoc se amplectitur uno,
Hoc amat & laudat.
 Hac ipsa Epist. v. 120.

versus amat, hoc studet unum.

Ovid. Pont. III, 2.

Exiit hoc unum, quo non convenerit illis.
 Iterum noster Epist. I, 10.

hac in re scilicet una
Multum dissimiles; at cetera pene gemelli.
 Ubi eandem vides antithesin, *in hac una re* —
cetera; quam hic habes, *In hoc uno sapiens; cete-
 ra non aequae judicat.* Quid multis opus? tam ele-
 gans verborum collocatio numquam a Librariis
 provenire potuit; contra autem miraculo fuisset,
 nisi *tuus hoc populus* a pluribus depravaretur. Rem
 vero ipsam si aestimes; quorum *Hic populus*
diuturnus? tamquam digito monstrari posset totus
 populus Rom. aut potius gens humana, quae uni-
 versa fere Augusto principi pro populo fuit.

28. SI QUIA GRAECORUM] Duo codices Tor-
 rentii, & egregius noster Regimensis,

Si quia Graiorum sunt antiquissima quaeque,
 quod sine controversia admittendum est.

31. NIE INTRA EST OLEAM] Vide modo sca-
 biem dictionis,

Nil intra est oleam, nihil extra est in nuce duri.
 ubi haec constructio erit, Nil duri est intra oleam,
 nihil extra in nuce. Potestne vero tam foedam
 porriginem patienter ferre, ut in priore membro
Intra sit praepositio, *Extra* autem in posteriore
 adverbium? Immo ocius reponere, si sapias,

Nil intra est OLEA, nihil extra est in nuce duri.
 ubi *Intra* & *Extra* utrinque sunt adverbia. Fraudi

- 30 Scriptores trutina; non est quod multa loquamur:
 Nil intra est olea, ni! extra est in nuce duri:
 Venimus ad summum fortunae: pingimus, atque
 Pfallimus, & luctamur Achivis doctius unctis.
 Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit;
- 35 Scire velim, chartis pretium quotus arroget annus,
 Scriptor ab hinc annos centum qui decidit, inter
 Perfectos veteresque referri debet, an inter
 Vilis atque novos? excludat jurgia finis.
 Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.
- 40 Quid? qui deperiit minor uno mense vel anno,
 Inter quos referendus erit? veteresne poëtas,
 An quos & praesens & postera respuat aetas?

V. 31. Vulg. OLEAM. 42. RESPUET.

Iste

autem fuit Librariis elegantior illa rariorque praepositionis collocatio, de qua vide nos ad Carm. III, 25, 2. ne eadem bis nobis dicenda sint.

42. AN QUOS ET PRAESENS ET POSTERA RESPUET AETAS] Editiones principes, Loscheriana & Venetae, cum aliquot codicibus,

An quos & praesens & postera RESPUET aetas.

Quod cum manifesto vitiosum esset, & tigribus agnos, Postera respuit, futura cum praesentibus conjungeret; recentiores ex codice uno tantum vel altero sic dederunt:

An quos & praesens & postera RESPUET aetas.

Atqui par fere hic recurrit inconcinnitas, Praesens respuet; dumque alteri medicinam quaerunt, alteri venenum miscent. Utrique salutarem opem feret, si cum pluribus & potioribus scriptis, antiquissimo nempe Cruquii, tribus Torrentii totidemque Bersmanii, ac nostris Vossiano, Reginenfi aliisque restituis,

An quos & praesens & postera RESPUAT aetas.

Hoc enim utrique temporis, & praesenti & postero, ex aequo convenit. Ceterum integrum locum attentius consideremus:

Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.

Quid? qui deperiit minor uno mense vel anno,

Inter quos referendus erit? veteresne POETAS,

An quos & praesens & postera respuat aetas?

Enimvero illud Poëtas multis mihi nominibus duplicet. Quas enim aures non offendit odiosum illud ὀμοστέλευτος, veteresne POETAS, respuat

AETAS? Deinde & sententia mutila est, priusque membrum est impar posteriori: in priore Veteres tantummodo habes, in posteriore novos & respuendos: nihil igitur est, quod rō respuat opponatur & respondeat. Atqui supra v. 37. recte dixerat,

inter

Perfectos veteresque referri debet, an inter

Viles atque novos;

ubi veteres & novos, perfectos & viles, adversis frontibus componit. Jam vero & supervacuum profus est, frustra que versum onerat illud POETAS; quippe si veteres simpliciter dixisset, utique nomen substantivum necessario & elegantius subaudiretur. Neque supervacuum modo, sed quod omnium turpissimum est, ineptum denique & incommodum, & superioribus repugnans. Non enim de solis Poëtis hic agit Noster, sed de quibusvis auctoribus, tam qui versibus, quam qui prosa oratione scripserunt. Ergo & numquam antea poëtas aut poëmata, sed scriptores & scripta nominaverat; & in his v. 24. 25. 27. Leges XII. Tabularum, Commentarios Pontificum, Foedera vetusta: quae omnia sermone soluto concepta esse & novimus & res ipsa indicat. Haec omnia si evitare cupis, & a poëta nitidissimo tam foedam maculam abstergere, vide an sic locum ex conjectura mecum restituis:

Inter quos referendus erit? veteresne PROBOSQUE,

An quos & praesens & postera respuat aetas.

Cum sciolus quidam inter lineas Poëtas pro inter-

Kkkk 2

pre-

- Iste quidem veteres inter ponetur honeste,
 Qui vel mense brevi, vel toto est junior anno.
- 45 Utor permisso, caudaeque pilos ut equinae
 Paullatim vello: & demo unum, demo & item unum;
 Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
 Qui redit in fastos, & virtutem aestimat annis,
 Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacrauit.
- 50 Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus,
 Ut critici dicunt, leviter curare videtur
 Quo promissa cadant, & somnia Pythagorea.
 Naevius in manibus non est, & mentibus haeret
 Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.

v. 46. Vulg. ETIAM unum. 48. A. D.

Am-

pretamento scripserat: eo postea factum est, ut illud alterum quod nunc revoco ex versu ejiceretur. Noster paullo ante,

Est vetus atque probus centum qui perficit annos.
 Certe hoc uno remedio cuncta quae jam tetigimus altera facile sanaveris.

46. DEMO UNUM, DEMO ETIAM UNUM] Illud ETIAM, cum in editionibus primis semel infederat; haud mirum, si per omnes deinceps locum suum tutatum est. Quis enim tam bonam probamque lectionem in jus vocaverit? Persius Sat. VI.

adde etiam unum,

Unum etiam; *terrae est jam filius.*

Nihilominus, cum in veteribus nostris, Leidensi, Vossiano, Reginensi, quin & Regiae Societatis codice, quibus accedunt duo Pultmanni & Bersmanni totidem, lectionem magis reconditam minusque obviam repererim; non dubitavi eam asserere & auctori suo adjudicare,

Paullatim vello; & demo unum, demo ET ITEM unum.

Haec cum rarior & vulgo ignotior esset, illam tritam & quotidianam substituerunt scribae. Terentius Andria, I, 1.

Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
Unus & item alter.

Lucret. IV, 553.

Asperitas autem vocis fit ab asperitate
Principiorum, & item levor levore creatur.

Gellius in Praefatione. *Alius Antiquarum lectionum inscripsit, atque alius Ἀντιπάρ, & item alius Εὐπυκράτων.*

48. QUI REDIT AD FASTOS] Ita editi omnes quidem ad praefertunt: sed scripti vetustiores universi, plerique etiam ex recentioribus,

Qui redit in fastos, & virtutem aestimat annis.
 Noster Carm. I, 3. *Serus in caelum redeas:* & IV, 2. *Quamvis redeant in aurum Tempora priscaum.*
 Virgil. Georg. III, 316. de Capris:

Atque ipsae memores redeunt in tecta.

Aen. XII, 424. *novae rediere in pristina vires.* Parum, inquit, refert, hanc an illam lectionem sequamur. Recte quidem: sed ea ipsa causa, quod parum interfit, ab antiquissimis quibusque codicibus religio est abscedere.

50. NAEVIUS IN MANIBUS NON EST.] Omnes fere de hujus loci obscuritate questi sunt Interpretes; qui vero se lucis aliquid asserere gloriantur, ii omnium maxime in caligine ac tenebris sunt versati. Videamur, quid rei sit,

Ennius, & sapiens & fortis & alter Homerus,
Ut Critici dicunt, leviter curare videtur

Quo promissa cadant, & somnia Pythagorea.

Naevius in manibus non est, & mentibus haeret,

Pene recens; adeo sanctum est vetus omne poema.

Ubi illa primo, *Leviter curare videtur quo promissa cadant*, ut in Ennii contumeliam dicta jam ab omnibus accipiuntur; quasi is nihil ingentibus illis promissis dignum praestitisset. Quod a loci hujus sententia tam alienum est, ut plane contrarium sit. Siquidem omnia, quae hinc ad versum usque 62. de poetis veteribus habentur, non Horatii iudicio dicta sunt, sed ex vulgi opinione, qui Ennium reliquosque antiquos unice mirabatur & in-

- 55 Ambigitur quotiens, uter utro sit prior; aufert
 Pacuvius docti famam senis, Accius alti:
 Dicitur Afranî toga convenisse Menandro:
 Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
 Vincere Caecilius gravitate, Terentius arte:
- 60 Hos ediscit, & hos arto stipata theatro
 Spectat Roma potens; habet hos numeratque poëtas
 Ad nostrum tempus Livî scriptoris ab aevo.
 Interdum volgus rectum videt: est ubi peccat.
 Si veteres ita miratur laudatque poëtas,
- 65 Ut nihil anteferat, nihil illis conparet; errat:
 Si quaedam nimis antique, si pleraque dure
 Dicere cedit eos, ignave multa fatetur;

v. 67. Vulg. CREDIT.

Et

in caelum ferebat. Laudatio igitur Ennii, non utique reprehensio nec vituperatio in his quaerenda erat. Solus adeo hoc vidit Scholiastes vetus Porphyrio, cui bene momenti auscultare debuerunt recentiores. *Leviter curare*, hoc est, inquit, *Securus esse: securus jam de proventu laudis suae est Ennius, propter quam ante sollicitus fuerat.* Et mox, *Quo promissa cadant, id est, quem successum habeant: ostendit enim sine difficultate veteres poëtas solere laudari.* Nihil verius, nihil doctius. *Leviter enim curamus*, quae extra aleae discrimen posita esse videmus, de quibus jam securi sumus; per quae jam neglegentibus esse licet. Hoc voluit Horatius, ex *Criticorum* mente, qui Ennium Homerum alterum vocitabant. Jam vero illa quae sequuntur,

Naevius in manibus non est, & mentibus haeret
Pene recens,

quibus & quot sententiarum diffidiis agitata sunt? Sunt enim, qui *Nunc est pro Nov est* substituant, alii cum nupero interprete Gallo a r loco *Et* respondent, qui & dialogum hic nescio quem esse hariolatur, ut priora illa Flaccus dicat, *Naevius in manibus non est: cui alter continuo obganniat, At mentibus haeret; Pene recens:* alii id scire laborant, & in eo se plurimum torquent, quo pacto mentibus haerere posset Naevius, qui in manibus non esset amplius; aut cur describi & legi indignus esset, qui dignus erat edisci & memoriter recitari. Hi motus & hae tantae discordiae levi

pulveris sparsione conquiescent. Tolle modo quod editiones occupat Punctum, & Interrogationis notam repone:

Naevius in manibus non est, & mentibus haeret

Pene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.

Quid de Ennio, inquit, loquor? nonne & Naevius Ennio vetustior atque durior in manibus adhuc est, & haeret mentibus, ut pene recens videatur? Ubi, ut vides, *in manibus esse & mentibus haerere* non contrariorum nec oppositorum vim habent, ut de hoc aiatur, de illo neget Horatius; sed utrumque de Naevio affirmatur, sic ut crescat sententia, cum majus sit mentibus haerere, quam esse in manibus. Suetonius Caligula XVI. *Labieni scripta senatusconsultis abolita requiri, & esse in manibus lectitariusque permisit.* Plinius Epist. I, 1. *Libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quum jam gratiam novitatis exuerint.* Plinius Praef. ad Hist. Nat. *Panaetium de Officiis; quae volumina ejus ediscenda, non modo in manibus quotidie habenda nostris.* Cicero Tuscul. III, 2. *Accedunt etiam poëtae, qui audiuntur, leguntur, & discuntur, & inhaerescunt penitus in mentibus.* Seneca Consol. ad Marciam cap. i. *Legitur Cremutius Cordus, floret, in manus hominum, in pectora receptus vetustatem nullam timet.*

67. SI PLERAQUE DURE DICERE CREDIT EOS]
 Omnes quidem editiones CREDIT, quod fere facile potest: quis neget? Verum, cum in Regiae Societatis codice singularem lectionem reperim,

Et sapit, & mecum facit, & Jove judicat aequo.
 Non equidem insector, delendave carmina Laevî
 70 Esse reor, memini quae plagosum mihi parvo
 Orbilium dictare; sed emendata videri
 Pulchraque, & exactis minimum distantia, miror:
 Inter quae verbum emicuit si forte decorum,
 Si versus paullo concinnior unus & alter;
 75 Injuste totum ducit venitque poëma.
 Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse

v. 69. Vulg. LIVI. 73. Decor. ET. 75. VENDITQUE.

Occu-

rerim, eam ego lectoribus invidere nolui:

Si veteres ita miratur laudatque poëtas,

Ut nihil anteferat: nihil illis comparet, errat:

Si quaedam nimis antique, si pleraque dure

Dicere CEDIT eos, ignave multa fatetur;

Et sapit, & mecum facit, & Jove judicat aequo.

Me quidem, ut primum visa est, elegantia sua ita perculit & cepit, ut vel in contextum eam admittere non dubitaverim. Apte sane haec juncta sunt, *si concedit, si FATETUR*: ut Noster alibi, Serm. II, 3. v. 305.

Stulium me fateor, liceat concedere veris:

& quod plus est, magis morate hic ponitur *concedit*. Quippe ille veterum mirator & laudator, non nisi invitus & coactus & veris victus concedere haec faterique censendus est. Belle autem hoc exprimitur *CEDIT* huc assumis; nullum contra hujus indicium est in lectione vulgata: *credit* enim, & facilius quidem, etiam calumniator & contemtor veterum. *Cedere* autem hic pro *Concedere*, sicut alibi pro *Incedere*, simplex loco compositi; Serm. II, 1. v. 65.

nitidus qua quisque per ora

Cederet.

ubi vide quae ex Plauto attulimus, & eis adde locum Bacchid. IV, 9. v. 146.

Hoc est incepta efficere pulchre, uti mihi

Evenit, ut ovans praeda onustus cederem:

Ita certo & necessario legendum, ex metri ratione: vulgo ibi *Incederem* circumfertur. *Cedere* vero & *concedere* passim eodem sensu feruntur apud Juris consultos veteres. Digest. VIII, 2, 20. *Si tu mihi per aream tuam domum meam ire agere CESSISTI*. VIII, 3, 20. *Si mihi eodem tempore CONCESSERIS & ire agere per tuum locum, & uti frui jus esse: si tibi concessero, jus esse aedificare*. VIII, 3, 3. *Vicino posse te CEDERE, jus ei esse terram, rudus,*

saxa jacere. VIII, 3, 10. *Si ut quaerere liceat, cedere possumus; etiam ut inventa ducatur, cedi potest*. VIII, 2, 21. *Si tibi concessero, jus esse invito me altius tollere aedificia tua*. Vides ex his, nam ibi plura & infinita sunt, nihil interesse *cedere* an *concedere* dicas. Ita illud Nostri *concedere veris*, frequentius dicitur *cedere*. Igitur hoc vult; *Si cedit, si concedit, si dat, veteres istos pleraque dure dicere; mecum sentit & recte judicat*.

69. DELENDAQUE CARMINA LIVI ESSE REOR]

Ita quidem editi ferunt: sed inspiciamus locum:

Non equidem insector delendaque carmina Livi

Esse reor, memini quae plagosum mihi parvo

Orbilium dictare, sed emendata videri

Pulchraque & exactis minimum distantia miror.

Livius ille cognomine Andronicus primus omnium Latine versibus scripsit; unde minime mirum, si, quod Cicero ait in Bruto, *ejus fabulae non satis dignae erant, quae iterum legerentur*: unde & Noster supra, cum poëtas veteres recenseret ab Ennio incipiens, ita Livium tandem memorat, ut ex eorum numero ceu nimis vetustum excerpere videatur:

habet hos numeratque poëtas

Ad nostrum tempus Livi scriptoris ab aevo.

Vix igitur crediderim Orbilium illum (utcumque acerbum & plagosum, magni certe tum nominis Grammaticum, Suetonio teste, cui statua publice posita est, quippe & filium & servum, a se institutos, professores post se reliquit) tam pravo & perverso fuisse judicio, ut opica illa Livii *Nequinont, Dufmofo, Noegum, Topper*, & cetera portentosa, nobilibus pueris praelegeret. Hoc omnem superat fidem: ut & illud aequè, repertos tum esse, qui Liviana, etiam ipsi Ennio pro obsoletis & rarsicidis spreta, pulchra esse atque emendata, & exactis minimum distare contenderent. Quam-

Conpositum inlepideve putetur, sed quia nuper:
 Nec veniam antiquis, sed honorem & praemia posci.
 Recte necne crocum floresque perambulet Attae
 80 Fabula, si dubitem; clament periisse pudorem
 Cuncti pene patres: ea cum reprehendere coner,
 Quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius egit.
 Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
 Vel quia turpe putant parere minoribus, & quae

In-

Quamobrem lectionem aliam LAEVI libens accipio, quam suppeditat codex egregius Reginensis.

*Non equidem insector delendave carmina LAEVI
 Esse reor.*

VE etiam adscisco, non QUE, ex Leidensi veteri atque aliis Cruquii & Torrentii. *Laevius* autem Erotopaegni libros scripsit, argumento captandis pueris accommodato, unde versus aliquot non inveniuntur citantur: de eo vide Scaligerum & Scriverium ad Aufonii Centonem Nuptialem. *Livium* autem pro *Laevio* & passim in Nonio ac Prisciano substituebant Librarii, & hic eo facilius, quod is paullo ante nominabatur. Atqui jam Noster diversum a supra recensitis introducit *Laevium*, ut paullo post *Attam*, v. 79.

75. INJUSTE TOTUM DUCIT VENDITQUE POEMA] Sic omnes editiones, neque suspicio latentis mendii a quoquam injecta est:

Inter quae verbum emicuit si forte decorum,

Si versus paullo concinnior unus & alter,

Injuste totum ducit venditque poema.

Ubi primum ad ET a fine versus rescindimus, auctoritate duorum codicum Collegii Trinitatis, & totidem Torrentii. Elegantius repetitur Si sine conjunctione, Si verbum decorum, Si versus paullo concinnior. Ita Noster Epist. I. 17.

Si te grata quies & primam somnus in horam

Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum,

Si laedet caupona; Ferentinum ire jubebo.

& hic supra v. 66.

Si quaedam nimis antiquae, si pleraque dure.

Jam vero quod mox sequitur, *ducit venditque*, interpretes graviter exercet. Quid enim est, *ducit poema*? producit, inquam, ostentat, ut mangones solebant greges venalium. Mirum vero & monstri simile, si versiculus in libro scriptus librum ipsum in pompa producere potest. Immo, in-

quunt; *ducit librum totum*, ut pulchri pueri venalitiarum mangonum familiam ducebant, quo vendibiliorem redderent. Hoc si verum esset; melius procederet oratio, & minor esset metaphorae licentia. Sed vereor, ut e re mangonum magis fuerit, formosos pueros a deformioribus mancipiis secludere, ne hi conspectu & comparatione pulchriorum magis evilescerent; quod ab eis factitatum esse Martialis indicat IX, 60. de *Mamurra*:

Inspexit molles pueros, oculisque comedit,

Non hos quos primae prostituere casae:

Sed quos arcanae servant tabulata catastae,

Et quos non populus, nec mea turba videt.

Singularem vero lectionem hic suggerit quantivis pretii codex Reginensis,

Injuste totum ducit VENITQUE poema.

Ubi Poëma casu recto effertur; Si verbum inquit, decorum, si unus & alter versus paullo concinnior emicuit; totum poema injuste *ducit* emtorem & *venit*. Cicero de Finibus II, 31. de Epicuro: *Ita redarguitur ipse a sese, VENEUNTQUE scripta ejus probitate ipsius & moribus. Ducit* autem, decipit, fuco fallit, palpo percutit, appositissimum in re venali & mala merce vocabulum. Noster Serm. I. 2. v. 88.

ne si facies, ut saepe, decora

Molli sulca pede est, emtorem ducat biansem;
 ubi vide plura, quae ad firmandam illam lectionem citavimus: vulgati enim libri *Inducat*. Illis adde & Plauti locum Mostel. III, 2. v. 26.

Hoc habet: repperi qui senem ducerem,

Quo dolo a me dolorem procul pellerem.

& captiv. IV, 2. v. 7.

Quom extemplo ad forum venero; omnes loquentur,

Hic ille est senex ductus, quoi verba data sunt.

Habes egregii codicis lectionem: tu utram earum malis, tecum constitue.

- 85 Inberbi didicere, senes perdenda fateri.
 Jam Saliare Numae carmen qui laudat, & illud
 Quod mecum ignorat, solus volt scire videri;
 Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
 Nostra sed inpugnat, nos nostraque lividus odit.
- 90 Quod si tam Graiis novitas invisâ fuisset,
 Quam nobis; quid nunc esset vetus? aut quid haberet,
 Quod legeret tereretque viritim publicus usus?
 Ut primum positis nugari Graecia bellis
 Coepit, & in vitium fortuna labier aequa;

v. 85. Vulg. IMBERBES. 90. GRAECIS.

Nunc

85. IMBERBES DEDICERE] Ita nostri Codices. at Cruquius ex vetustissimis suis recte edidit,

IMBERBI didicere, senes perdenda fateri. ut & Art Poët. v. 161. ex optimo omnium quotquot sunt Blandinio reponendum est,

IMBERBUS juvenis tandem custode remoto. Ubi hebeti aure est, quem vulgatum illud *Imberbis juvenis* sibilante suo homocoteleuto non offendit & vulnerat. Ceterum nota haec sunt eruditibus, neque crambe recoquenda est. Vide Nonium in *Imberbi*, & Charisium p. 74.

90. QUOD SI TAM GRAECIS NOVITAS] Pro Graecis iterum repono GRAIIS, etsi nondum in codice quoquam reperi: nam & supra v. 28. unus Reginensis GRAIORUM nobis servavit. Passim illud ut vulgo notius intruserunt Librarii. Hic vero eo certior correctio est, quod versu adhuc tercio rursus occurrit GRAECIA; inconcinna repetitione, si receptam hic scripturam sequeris.

105. CAUTOS NOMINIBUS CERTIS EXPENDERE NUMMOS] Variant hic codices scripti; SCRIPTOS nominibus Barthii codex veterrimus Advers. XXXVII, 18. quo accedere videtur Pulmanni unus & alter ex Collegio Trinitatis, qui mendose habent CAPTOS. Deinde pro *Certis* omnes fere vetustiores tam aliorum quam nostri, RECTIS. Eodem pene redeunt haec omnia, sive legeris,

Cautos nominibus certis expendere nummos.

sive,

Cautos n. rectis expendere nummos.

sive,

Scriptos n. certis expendere nummos.

sive,

Scriptos n. rectis expendere nummos.

Nos pro suscepti operis ratione & exemplis haec illustrare, & si quid interit discernere & dijudicare conabimur. Principio CAVERE pecuniam dicitur debitor, qui se chirographo obligat, Digest. L. 8, 3. inde *Cautiones pecuniarum*. Cicero Pro domo c. 50. Rarius quidem est, ut *Cautus* participium in ea sententia occurrat: Quintilianus tamen Declam. CCCXVIII. *Ante omnia, testamento tempus non est cautum quo solvam; ac ne caveri quidem potuit*. Diocletianus Cod. IV, 7, 5. *Et cautae quantitatis ob turpem causam exactioni locum non esse*. Ulpianus Digest. L. 13, 1. *Si cui cautum est honorarium, videamus an petere possit*. Et ibidem, *Si cautae est honoraria summa*. Scaevola Dig. XLVI, 3, 89. *An ex ceteris chirographis, quae non Stichus cavet, sed ipse debitor, integra manet actio ex reliquis chirographis per ipsum debitorem cautis*. Ex his, opinor, vides, ut cautum tempus, cautam summam, cautum chirographum, ita & *cautos nummos* recte dici. Rursus & SCRIBERE dicitur debitor, hoc est, mutuum sumere, chirographo se debitorem agnoscere. Plautus *Afinaria* II, 4, v. 34.

Adducit domum etiam ultro, & scribit nummos. Idem *Curcul*. III. v. 40.

Novi edepol nomen: nam mihi istoc nomine Dum scribo, explevi totas ceras quattuor.

& *Truc*. I, 1, v. 53

Ubi aera perscribantur usuraria.

Cicero pro Q. Roscio c. 1. *Scriptisset ille, si non jussu hujus expensum tulisset? Non scripisset hic, quod sibi expensum ferri jussisset?* Ad *Atticum* IX, 2. *Viri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo?* Suetonius Caes. XLII. *Siquid usuras nomine numeratum aut perscriptum fuisset*. Appuleius in *Apolog.*

Qui

- 95 Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:
Marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit:
Suspendit picta voltum mentemque tabella:
Nunc tibicinibus, nunc est gavisus tragoedis:
Sub nutrice puella velut si luderet infans,
100 Quod cupide petiit, mature plena reliquit.
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonae, ventique secundi.
Romae dulce diu fuit & sollemne, reclusa
Mane domo vigilare, clienti promere jura:
105 Scriptos nominibus rectis expendere nummos:

v. 105. Vulg. CAUTOS NOM. CERTIS.

Majo-

Qui inaniore venero, signo dato pro adulteris deprehenduntur; & quasi ad discendum venerint, non prius abeunt, quam aliquid scripserint. Digest. XXVI, 7, 9. Non tantum autem sibi solvere tutor, verum etiam sibi debitam pecuniam scribere potest. Et XII, 1, 40. Lucius Titius scripsi me accepisse a Publico Maevio quindecim mutua numerata mihi de domo. Ubi illud nota a Publico Maevio quindecim; inde enim Noster illud pulchre explicatur, Serm. II, 3, v. 69.

Scribe decem a Nerio.

fic enim legendum cum scriptis vetustioribus; non ut alii decem Nerio. Operam autem ludit acutissimus Gronovius pater De Pecun. Vet. p. 643. ubi acriter contendit Nerium hunc Jurisconsultum induci, non Foeneratorem. Scholiastes vetus Perfii ad Sat. II. Nerius morte conjugum locupletatus foenerator est factus notissimus, de quo Horatius, Scribe decem Nerio. Porphyrio ad Serm. II, 3. Juris verbo scribere est mutuum sumere; Rescribere, restituere. Noster ibidem v. 76.

Distantis, quod tu numquam rescribere possis:

Utrosque hos versus laudat Servius ad Aen. VII, 422; ubi Scribi, ait, est dari, Rescribi reddi. Terent. Phorm. V, 7, v. 29.

Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi

Argentum rursus jube rescribi, Phormio.

Quodne ego discipuli porro illis quibus debui?

Ubi Donatus, Rescribi, reddi, renumerari. Aufonius Epist. V.

Ergo aut praedictos jam nunc rescribe Darios,

Et redime, ut mora sit libera desidiae:

Aut alios a me totidem dabo.

Ubi rursus notandum a me, ut apud Nostrium a

Nerio. Jam autem tute per te animadvertes, eodem ut dixi redire seu Cautos sive Scriptos nummos dixeris, illud tamen Jurisconsultis fere proprium, hoc populari & vulgari usu magis tritum & receptum esse. Restat, ut illud jam disquiramus, CERTISNE NOMINIBUS hic retinendum sit, ut fere libri editi, an RECTIS, ut scripti omnes paulo vetustiores. Cicero pro Quintio, c. XI. Moritur C. Quintius; qui tibi, ut ais: certis nominibus grandem pecuniam debuit. In Verrem III, 78. Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant; primum pro spectatione & collybo, deinde pro nescio quo cerario. Alconius in I. in Verrem c. 49. Tabulas protulit, per quas probavit abisse a se pecunias certis nominibus inscriptas. Digest. XIV, 6, 1. Qui pecuniam, ne quid amplius diceretur, incertis nominibus crederet. Ex his locis facile intelligi potest, certis nominibus haud aliud denotare, quam certis causis, praetextis, titulis; sicuti cum passim dicitur, eo nomine, alio nomine, multis nominibus: Certis quoque non aliud esse ac quibusdam, vel certis quibusdam. Atqui hoc, opinor, haud pertingit ad sententiam Horatii; cui non est satis certis quibusdam nominibus pecuniam mutuum dare, sed nominibus bonis sive locupletibus & bonae fidei debitoribus. Columella I, 7. Vel optima nomina non appellando fieri mala, foenerator Alsius dixisse verissime fertur. Seneca De Benef. V, 22. Multi sunt, qui nec tam boni sunt quam grati, nec tam mali quam ingrati, segnes & tardi, lenta nomina, non mala. Ibidem VII, 29. Quaedam nomina, bona lentus ac sapiens creditor fecit, qui sustinuit ac mora fovit. Ubi pio sapiens lege Lentus ac patiens, ut

- Majores audire, minori dicere, per quae
 Crescere res posset, minui damnosa libido.
 Mutavit mentem populus levis, & calet uno
 Scribendi studio: puerique patresque severi
 110 Fronde comas vincti cenant, & carmina dictant.
 Ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
 Invenior Parthis mendacior; & prius orto
 Sole vigil, calamum & chartas & scrinia posco.
 Navem agere ignarus navis timet: abrotonum aegro
 115 Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,
 Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
 Scribimus indocti doctique poemata passim.
 Hic error tamen & levis haec insania quantas
 Virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
 120 Non temere est animus: versus amat, hoc studet unum:
 Detrimenta, fugas fervorum, incendia ridet:
 Non fraudem socio, puerove incogitat ullam

V. 109. Vulg. PUERI PAT.

Pu-

bis terque ea jungit Cicero. Contrarium plane dicit ac supra Alfius foenerator. Cicero ad Fam. V, 6. *Ego autem meis rebus gestis hoc sum consecutus, ut bonum nomen existimer.* Cicero ad Atticum V, 21. *Nam aut bono nomine centesimas contentus erat; aut non bono quaternas centesimas sperabas.* In his locis *Nomen* ipse Debitor accipitur; alibi vero Debitum, ut Cicero pro Q. Roscio c. 3. *Nomen magnum, parvum, tenue, leve, falsum & saepe in Digest. Nomen dubium, confessum, idoneum, deperditum.* Quidni igitur & *Nominibus rectis?* idoneis scilicet, legitimis, recte & rite factis, recte causa pecunia; Cod. II, 4, 2.

109. PUERI PATRESQUE SEVERI] Ita nunc passim fertur, neque aliter scripti nostri. Cruquius vero ex suis, & editiones principes, ambae Venetae cum Lofcheriana,

Scribendi studio. Puerique patresque severi. quod suavius est & modulatus. Etsi semel quidem iterumve priorem syllabam in *patres* producant & Noster & Virgilius.

115. QUOD MEDICORUM EST, PROMITTUNT MEDICI] Nulla lectionis varietas est, nec in edi-

tis, neque in Membranis: quin & bis hic locus a S. Hieronymo citatus est lib. 1. in Rufinum, & epistola ad Paulinum; & item a Joanne Sarisburiensi Polic. I, 4. quorum neuter aliter laudat, quam hodie circumfertur. Vix tamen aberit mendii suspicio, si locum penitus inspexeris:

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum aegro Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est,

Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.

Certe si hoc modo scripsit Noster,

Δις ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.

Jam enim satis indicaverat *medicos*, cum priora illa posuit, *Abrotonum aegro non audet, nisi qui didicit, dare.* Nam profecto *qui id didicit* medicus est. Ergo hoc perinde est, ac si dixisset: nemo nisi *medicus* abrotonum aegrotato dat: *medici* promittunt quod medicorum est. Sentis, opinor, *ταυτολογίαν* garrulam & ineptam. Atqui facillimum fuerat alios artifices nominare, quorum in hujusmodi exemplis copia est uberrima. Vide, an literulae mutatione melius procedat oratio,

abrotonum aegro

Non

- Pupillo: vivit filiquis, & pane secundo:
 Militiae quamquam piger & malus, utilis urbi;
 125 Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari;
 Os tenerum pueri balbumque poeta figurat:
 Torquet ab obscaenis jam nunc sermonibus aurem:
 Mox etiam pectus praeceptis format amicis,
 Asperitatis & invidiae corrector & irae:
 130 Recte facta refert: orientia tempora notis
 Instruit exemplis: inopem solatur & aegrum.
 Castis cum pueris ignara puella mariti
 Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
 Poscit opem chorus, & praesentia numina sentit:
 135 Caelestis inplorat aquas, docta prece blandus:
 Avertit morbos, metuenda pericula pellit:
 Inpetrat & pacem, & locupletem frugibus annum:
 Carmine Dî superi placantur, carmine Manes.
 Agricolae prisca, fortes, parvoque beati,

Con-

Non audet, nisi qui didicit, dare: quod MELICORUM est,

Promittunt MELICI: tractant fabrilis fabri. Melici sunt musici, organici, citharoedi. Lucretius V, 535.

Quare etiam quaedam nunc artes expoliuntur, Nunc etiam auferuntur: nunc addita navigiis sunt Multa; modo organici melicos peperere sonores. Idem II, 412.

At musca mele, per chordas organici quae Mobilibus digitis expergescit figurant.

Ita melicos modos Aufonius dixit, melicum poemam Gellius, melicum poema Cicero. Ergo hoc dicit Horatius; Navem agere timet, nisi qui navicularius est; abrotonum dare, nisi qui medicus; cithara canere, nisi qui melicus; fabrilis tractare, nisi qui faber. medicos vero & muscos in simili argumentatione jungit & Cicero De Divinatione II, 3. Etenim ad aegros non vates aut hariolos, sed medicos solemus adducere: nec vero qui fidibus aut sibi uti volunt, ab haruspibus accipiunt earum tractationem, sed a musicis. Et Boëtius de Consol. Philos. II, 6. Sic musica quidem musicos, medici-

na medicos, rhetorica rhetoras facit. Navicularius autem & Muscos Dio Chrysostomus Orat. X. p. 148. Τι δαι οὐκ ἐπὶ τοῖς σκεύουσιν ὁ αὐτὸς λόγος, ἀλλὰ ΚΙΘΑΡΑΙ χρῆσται ἂν ὁ ἄμμος; ἢ ἐπιχειρῶν οὐκ ἂν εἴη καταγέλαστος, πρὸς τῷ μηδὲν ἐργάζεσθαι καὶ τὴν κίθαραν διαφθεῖραι καὶ ἀπορῆξας τοὺς φθόγγους; Τι δαι, εἴ τις ΑΥΛΟΙΣ οὐκ ἂν αὐλητικὸς ἐθέλη χρῆσθαι, καὶ παρὶν εἰς τὰ θεάτρα αὐλεῖν; οὐκ αὐτὸς τε δάσει δίκην βαλλόμενος, καὶ τοὺς αὐλοὺς ἂν προσέτι συντρίψειεν; ὅς δ' ἂν ἐπιχειρῆ ΠΗΔΑΛΙΩΙ χρῆσθαι, οὐκ ἐπιστάμενος κυβερῶν, εἰς ἅπασιν οὐκ ἂν τάχιστα ἀνατρέψας τὴν ναῦν αὐτόντε ἀπολέσει καὶ τοὺς ἐμπλέοντας; Persius vero, ubi ut solet Nostrum imitatus est, & medicos & naucleros & muscos advocavit in comparatione simili, Sat. V, 100.

Diluis helleborum, certo compescere puncto Nescius examen? vetat hoc natura medendi. Navem si poscat sibi peronatus arator, Luciferi radis: exclamet Melicerta perisse Frontem de rebus.

Hic medicos, & navium gubernatores habes: muscos vero paullo ante induxerat v. 95 Sambucam citius caloni aptaveris alto.

- 140 Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum pueris & conjugē fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus & vino Genium memorem brevis aevi.
- 145 Fescennina per hunc invec̄ta licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit;
Libertasque recurrentis accepta per annos
Lusit amabiliter: donec jam laevus apertam
In rabiem coepit verti jocus, & per honestas
- 150 Ire domos inpune minax. doluere cruento
Dente laceffiti: fuit intactis quoque cura
Conditione super communi: quin etiam lex
Poenaque lata, malo quae nollet carmine quemquam

V. 142. Vulg. Operum ET. 145. INVENTA. 149. VERTI COEPIT.

De-

142. CUM SOCIIS OPERUM ET PUERIS ET CON-
JUGE FIDA] Et priscae editiones & codices nostri
omnes praeter duos ex recentioribus omittunt
conjunctionem,

levantes tempore festo

*Corpus & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris & conjugē fida.*

Recte vero abesse vidit Torrentius, qui & suos
codices laudat sex, e quibus *ET* exulabat. Fu-
git autem ratio Dacierium, cum virum doctissi-
mum, a quo pleraque vel accepit vel surripuit,
redarguere hic conatus est. Quid enim? annon
pueri & conjunx erant *socii operum*? an illi otiosi
domi sedebant? si hoc dixeris, nisi dum per ae-
tatem opus facere non possent, vel Ofello teste
possis refutari, Serm. II, 3. v. 115. quem

videas metato in agello

*Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum;
qui & mox sic filios compellat,*

quanto aut ego parcius aut vos,

O pueri, nituisistis, ut huc novus incola venit?
Quin & fida conjunx partem laborum sibi vindicat;
ut Epod. II.

Quod si pudica mulier in partem juvet

Domum atque dulces liberos,

Sabina qualis aut perusta solibus

Pernicis uxor Appuli, &c.

Atqui si *ET* illud huc adsciscis; necessario tum

sequetur, ut *pueros & conjugem* a societate operum
excludas: *Cum sociis operum, ET pueris*: alii quip-
pe in hac oratione focii erunt operum, pueri
conjunxque minime. Faceffat itaque conjunctio:
neque hic aut *samulos* quaeramus, quos pauperes
illi agricolae non alebant, aut *amicos*; qui, ut
opinor, messis tempore *cum frumenta conderentur*
domi habebant quod agerent. Ceterum eadem
phrasi utitur & Varro de Re Rust. III, 5. de Tau-
ro: *Hic focius hominum in rustico opere & Cereris*
minister. Et III, 16. *Vespa, quae similitudinem ha-*
bet apis, focia est operis. Ovidius Metam. III, 147.
de Aëtaeone:

Cum juvenis placido per devia lustra vagantes

Participes operum compellat Hyantius ore.

145. FESCENNINA PER NUNC INVENTA LICEN-
TIA MOREM] Sic codices & editiones: durius ta-
men exit, & insolens prorsus est *inventa licentia*.
Servius quidem ad Aen. VII, 695. *Fescennium*, ait,
oppidum est, ubi nuptialia inventa sunt carmina.
Verum aliud est *invenire carmina*, aliud *invenire*
licentiam: neque de Fescennii incolis loquitur
Flaccus, sed de totius Romani agri cultoribus.
Quamobrem legebam ex conjectura,

Fescennina per hunc INVEC̄TA licentia morem.

Festus: *Fescennina versus, qui canebantur in nuptiis,*
ex urbe Fescennina dicuntur ALLATI. Scholiastes
uterque ad hunc locum: *Dicta sunt Fescennina car-*
mina,

- 155 Describi. vertere modum, formidine fustis
 Ad bene dicendum delectandumque redacti.
 Graecia capta ferum victorem cepit, & artis
 Intulit agresti Latio. sic horridus ille
 Defluxit numerus Saturnius, & grave virus
 Munditiae pepulere: sed in longum tamen aevum
 160 Manserunt, hodieque manent, vestigia ruris.
 Serus enim Graecis admovit acumina chartis;
 Et post Punica bella quietus quaerere coepit,
 Quid Sophocles & Thespis & Aeschylus utile ferrent:
 Tentavit quoque rem, si digne vertere posset:
 165 Et placuit sibi, natura sublimis & acer.
 Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet;
 Sed turpem putat inscitus metuitque lituram.

v. 167. Vulg. IN SCRIPTIS.

Cre-

mina, ab oppido unde primum PROCESSERUNT.
 Valerius Max. II, 5. *Tibicinum collegium solet in foro vulgi oculos in se convertere: inde TRACTA LICENTIA.* Postea animadverti *πολυμαθία* Bar-
 thium ad Claudianum p. 765. sic hunc locum citare, nescio utrum ex libris, an ex ingenio: neque enim verbo de varietate lectionis nos commonefecit.

149. IN RABIE MERTI CAEPIT JOCUS] Alio haec ordine ferunt, & editiones vetustae, & codices quos vidi omnes;

donec jam saevus apertam

In rabiem caepit verti jocus.

Plenus hoc certe & sonantius, quam illud alterum; & quo consilio, quisquis erat, primus verborum seriem contra librorum fidem mutaverit, nequeo divinare.

158. ET GRAVE VIRUS MUNDITIAE PEPULERE] Infelix sane acumen Aurati & Ruigerii, qui pro *virus*, divisis syllabis, *VI RUS* substituere voluerunt: ideo quia *agreste Latium* hic nominat, & mox subjungit *vestigia ruris*. Atqui ob hoc ipsum abstinere manus debebant, ne putida & ipso *rare* inficior repetitio fieret. Recte vero se habet lectio recepta:

& grave VIRUS

Munditiae pepulere.

Ubi foetorem figurate ponit, *τὴν ἰγάρων, virus*

alarum &c. quod *immundos*, & illuvie fordidos comitatur. *Grave* autem huic proprium Epitheton. Plinius Hist. XXVIII, 23. *Aes contactum grave virus odoris accipere & aeruginem.* IX, 60. *Sed unde conchyliis pretia? quis virus grave in fuco.* XI, 115. *Animae leonis virus grave, urfi pestilens.* XXVII, 8. *Floris Aesclepiadis virus grave.*

167. SED TURPEM PUTAT IN SCRIPTIS] Mansit illud *In scriptis* ex editionibus praefatis: at quod omnes Interpretes de libris suis testati sunt, idem nos in veteribus nostris Vossiano, Leidensi, Regiensi invenimus *INSCITE*: quod & Scholiastae agnoscere videntur, qui sic enarrant, *STULTE erubescis & times.* Quidam codices mendose habent *INSCITIAE*, pauci illud *IN SCRIPTIS*, unus ex Collegio Trinitatis *IN LIBRIS*. Lego,

Nam spirat Tragicum satis, & feliciter audet,

Sed turpem putat INSCITUS metuitque lituram.

Noster amat adjectiva vice adverbiorum: ut supra v. 161.

Serus enim Graecis admovit acumina chartis. & alibi, *Ladisque & bibis impudens, Si veneror stultus nihil horum, Nunc i, rem Aeneas auge.* Qualia singulis fere paginis observari possunt. Plautus Truculento I, 1.

Si illud quod volumus dicitur, palam cum mentiantur,

Verum esse insciti credimus.

LIII 3

Bacch.

- Creditur, ex medio quia res arcessit, habere
Sudoris minimum; sed habet Comoedia tanto
170 Plus oneris, quanto veniae minus. aspice, Plautus
Quo pacto partis tutetur amantis ephēbi;
Ut patris attenti, lenonis ut insidiosī:
Quantus sit Dossennus edacibus in parasitis:
Quam non adstricto percurrat pulpita focco.
175 Gestit enim nummum in loculos demittere; post hoc
Securus, cadat an recto stet fabula talo.
Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator, sedulus inflat.
Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
180 Subruit ac reficit. valeat res ludicra, si me
Palma negata macrum, donata reducit opimum.

v. 180. Vulg. AUT.

Sae-

Bacch. IV, 10.

Quam se ad vitam, quos ad mores praecipitem in-
scitus capessat.

Mostell. V, 3.

confugisti in aram inscitissimus.

Porro ex *Inscitus* facile corrupta illa nascebantur, *in scriptis, inscitiae*: quin & adjectivum pari facilitate in adverbium resolvebatur. Jam vero hujus vocis accessione praeclare adjuvatur sententia; nec interea metuendum; ne alibi quam in *scriptis* & *libris* lituras illas extitisse credamus, etsi aperte id non dictum sit. Sic in *Arte* v. 293. sine mentione librorum,

*carmen reprehendite, quod non**Multa dies, & multa litura coërcuit.*180. SUBRUIT AUT REFICIT] Codex noster Regi-
nensis cum duobus aliis,*Sic leve, sic parvum est animum quod laudis avarum**Subruit ac reficit.*

Quod verius justiusque est: alias nempe subruit, atque alias reficit. Ita noster opposita solet connectere. *Epist.* I, 18.

Sed satis est orare Jovem, quae ponit & aufert,
Serm. II, 3, v. 288.

Suppiter, ingentes qui das adimisque dolores.
Arte Poët. 160.

et iram

Colligit ac ponit temere, & mutatur in horas.
Et praeterea, cum *Reficit* dicit, jam ante *subru-*
tum fuisse indicat: neque enim quisquam reficitur, recreatur, restituitur, nisi qui antea mali quid passus est. Ergo ac legendum non *aut*: Parvum est, quod animum laudis avidum subruit; ac alias subrutum reficit.

187. 188. VERUM EQUITIS QUOQUE JAM.] Libri omnes, tam manu scripti, quam formis impressi, *Verum equitis quoque jam migravit ab aure voluptas*

Omnis ad incertos oculos & gaudia vana.
ubi primo, frustra reclamantibus Librariis, repone *Equiti*; quod castigati sermonis ratio postulat; ut vel pueri scient jam commonefacti. Nota sunt illa & similia,

*Haud tamen audaci cessit fiducia Turno.**Haud secus accenso gliscit violentia Turno.*

Mirum vero, quod prae auribus incertos hic oculos dicat, cum alibi contrarium doceat, oculos esse auribus *fideliore*; *Art. Poët.* v. 180.

*Segnius irritant animum demissa per aurem,**Quam quae sunt oculis subjecta fidelibus, & quae**Ipse sibi tradit spectator.*

Scio equidem ebriis, morientibus, furentibus incertos esse oculos, ut Seneca *Epist.* LXXXIII. ubi ebrium describit: *Adjice illam ignorationem sui,*
dubia

- Saepe, etiam audacem, fugat hoc terretque poetam;
 Quod numero plures, virtute & honore minores,
 Indocti, stolidique, & depugnare parati
 185 Si discordet eques, media inter carmina poscunt
 Aut ursum aut pugiles: his nam plebecula gaudet.
 Verum equiti quoque jam migravit ab aure voluptas
 Omnis, ad ingratos oculos, & gaudia vana.
 Quattuor aut pluris aulaea premuntur in horas;
 190 Dum fugiunt equitum turmae, peditumque catervae:
 Mox trahitur manibus regum fortuna retortis:
 Effeda festinant, pilenta, petorrita, naves:
 Captivum portatur ebur, captiva Corinthus,
 Si foret in terris, rideret Democritus; seu
 195 Diversum confusa genus panthera camelo,

Sive

v. 187. Vulg. EQUITIS. 188. INCERTOS.

*dubia & parum explanata verba, INCERTOS O-
 CULOS, gradum errantem, vertiginem capitis,
 &c.* Sed quid hoc ad sententiam Flacci? Quare o-
 lim haerebant hic Interpretes, dubitationis offen-
 sionisque manifesti. Porphyrio: *Incertos dicit se-
 cundum Academicos, qui contendunt oculos nostros
 in multis falli, & ideo visis quoque non esse credendum.*
 Bene sane: quasi vero non iidem & auribus quo-
 que fidem similiter abnegarent. Recentiores: *Quia
 mobiles sunt & vagi, & varietate specierum cogita-
 tionem distrahunt.* Jam vero multum profecimus:
 quasi non & aures itidem hebescere, obtundi,
 vocum ambiguitate decipi, sonorum diversitate
 distrahere mentem solerent. Quorsum itaque in-
 certos oculos? Cum in pompa hic tarde & claro
 die procederent *effeda, pilenta, petorrita, naves,
 reges catenati, elephas albus, camelopardalis;* an-
 non haec tam certis oculis cerni poterant, quam
 vox Tragoedi certis auribus percipi? Enimvero
 aut nos mentis oculos incertos obtusosque gerimus,
 aut sic scripsit Horatius, non magna mutatione,

*Verum EQUITI quoque jam migravit ab aure vo-
 luptas*

Omni ad INGRATOS oculos & gaudia vana.

*Ingratos vero oculos vocat, quod cito voluptatis
 obliviscantur, nullumque ex ea fructum percipi-
 ant aut reddant. Sic eodem sensu ingratham in-
 gluviam, Serm. I, 2. v. 8.*

*Hunc si perconteris, avi cur atque parentis
 Praeclavam ingrata stringat malus ingluvie rem.
 Utrumque autem locum ex his Callimachi vide-
 tur expressisse;*

*Καὶ γὰρ ἰγὰ τὰ μὲν ὅσσα κερῆατι τῆμος ἔδωκα,
 Ξανθὰ σὺν εὐόδοις ἀκραλιπῆ σεφάνοις,
 Ἀπνοα πάντ' ἐγένοντο παρεχρήμα' ὅσσα τ' ὀδόντων
 Ἐνδόθι νεύειν τ' εἰς ἀχάρισον ἴδου.
 Καὶ τῶν ἰδὲν ἔμενον εἰς αὐρίων' ὅσσα δ' ἀκκαίς
 Εἰσεδίμην, ἔτι μοι μῶνα πάρεσι τάδε.*

*Etenim quaecumque ego capiti tum dedi
 Unguenta cum suaveolentibus corollis,
 Inodora omnia statim facta sunt; quaecumque o-
 tiam
 Intra dentes & INGRATAM INGLUVIEM ie-
 runt,*

*Horum quoque nihil mansit in crastinum: quae
 vero*

*AURIBUS indidi, haec sola nunc mihi adsunt.
 Nihil magis oppositum dici potuit. Quae oculis,
 quae ventri data sunt,*

omnia pertusum congesta quasi in vas

*Commodo perfluxere atque ingrata interiore;
 contra quae auribus commissa sunt, memoria cu-
 stodiuntur, & praecepta formando animo vitae-
 que excolendae semper subministrant.*

196. Sive:

Sive elephas albus vulgi converterit ora:

Spectaret populum ludis attentius ipsis,

Ut sibi praebentem mimo spectacula plura:

Scriptores autem narrare putaret a fello

200 Fabellam furdo. nam quae pervincere voces

Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?

Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum.

Tanto cum strepitu ludi spectantur, & artes,

Divitiaeque peregrinae: quibus oblitus actor

205 Cum stetit in scena, concurrat dextera laevae:

Dixit adhuc aliquid? nil sane. quid placet ergo?

Lana Tarentino violas imitata veneno.

Ac ne forte putes me, quae facere ipse recusem,

Cum recte tractent alii, laudare maligne:

210 Ille per extentum funem mihi posse videtur

Ire poeta; meum qui pectus inaniter angit,

Inritat, mulcet, falsis terroribus inplet,

Ut magus; & modo me Thebis, modo ponit Athenis.

Verum age & his, qui se lectori credere malunt,

215 Quam spectatoris fastidia ferre superbi,

Curam impende brevem: si munus Apolline dignum

Vis conplere libris; & vatibus addere calcar,

Ut

V. 196. Vulg. CONVERTERET. 216. REDDE.

196. SIVE ELEPHAS ALBUS VULGI CONVERTE-
RET ORA] Priscianus bis hunc versum laudat pag.
642, & 649. ubi vetustus & eximius codex in Bi-
bliotheca publica Cantabrigiae sic verba exhibet;

Si foret in terris rideret Democritus, seu

Diversum confusa genus panthera camelo,

Sive elephas albus vulgi CONVERTERIT ORA.

Placet hic praeteritum tempus, magis quam im-
perfectum: sic alibi Serm I, 1.

Qui sit, Maeconas, ut nemo quam sibi sortem

Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa

Contentus vivat,

Quamquam utrumvis sat commode admitti po-
test; hac levi sensus differentia: Rideret, si for-

te converteret, Rideret, si jam converterit.

216. CURAM REDDE BREVEM] Videamus
locum:

Verum age & his, qui se lectori credere malunt,

Quam spectatoris fastidia ferre superbi,

CURAM REDDE brevem.

ubi sententia quidem ex adjunctis satis constat:
De his curam aliquam adhibe: verba vero nulla vi,
nullis tormentis coges, ut sensum eum fundant.
Nusquam enim dictum est, *reddere curam alicui*
pro *curam alicujus agere:* neque adeo per Latini
sermonis indolem recte dici potest. Quod & In-
terpretes sensisse palam est, cum coacti & inviti
novas & duras explicationes hic quaerunt. Alii
enim

- Ut studio majore petant Helicon virentem.
 Multa quidem nobis facimus mala saepe poëtae,
 220 (Ut vineta egomet caedam mea) cum tibi librum
 Sollicito damus, aut fesso: cum laedimur, unum
 Si quis amicorum est ausus reprehendere versum:
 Cum loca jam recitata revolvimus inrevocati:
 Cum lamentamur non adparere labores
 225 Nostros, & tenui deducta poëmata filo:
 Cum speramus eo rem venturam, ut, simul atque
 Carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
 Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
 Sed tamen est operae pretium cognoscere, qualis
 230 Aedituos habeat belli spectata domique
 Virtus, indigno non committenda poëtae.
 Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
 Choerilos, incultis qui versibus & male natis
 Rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.
 235 Sed veluti tractata notam labemque remittunt
 Atramenta, fere scriptores carmine foedo
 Splendida facta linunt. idem rex ille, poëma
 Qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
 Edicto vetuit; ne quis se praeter Apellen

Pin-

enim sic enarrant, *Redde his curam*, fatiga eos cura, redde eos magis sollicitos & diligentes: alii contra in hunc modum, *Brevem redde his curam*, effice ut his cura brevis vel nulla sit, fac ut ne distrahantur curis a versibus scribendis. Quae quam febriculosa sint & plane aegrotorum somnia, neque digna quae refellantur, res ipsa clamat. Quid igitur? Deus utique ex machina prodit, ac laboranti loco subvenit Codex Collegii Trinitatis, qui clare & sine litura exhibet,

curam IMPENDE brevem.

Quod cum olim scriptum esset, *Inpende*; tute per te vides, ut syllaba *in* a praecedente litera facile absorberi, & *pède* item in *redde* permutari posset.

Ceterum *curam*, *laborem*, *operam* alicui *impendere* vulgatissima sunt apud quosvis scriptores. Virgilius Georg. II, 433.

Et dubitant homines serere, atque inpendere curam?

III, 73.

Præcipuum jam inde a teneris inpende laborem
124.

instant sub tempus, & omnes
Inpendunt curas densa distendere pingui.

Ovid. Art. Amat. 297.

Omnibus his, quoniam prosunt, inpendite curam.

- 240 Pingeret, aut alius Lysippo cuderet aera
 Fortis Alexandri voltum simulantia. quod si
 Judicium subtile videndis artibus illud
 Ad libros & ad haec Musarum dona vocares;
 Boeotum in crasso jurares aëre natum.
- 245 At neque dedecorant tua de se iudicia, atque
 Munera, quae multa dantis cum laude tulerunt,
 Dilecti tibi Virgilius Variusque poëtae:
 Nec magis expressi voltus per aënea signa,
 Quam per vatis opus mores animique virorum
- 250 Clarorum adparent. nec sermones ego malle
 Repentis per humum, quam res componere gestas,
 Terrarumque situs & flumina dicere, & arcis
 Montibus inpositas, & barbara regna, tuisque
 Auspiciis totum confecta duella per orbem,
- 255 Claustraque custodem pacis cohibentia Janum,
 Et formidatam Parthis, te principe, Romam:
 Si quantum cuperem, possem quoque. sed neque parvum
 Carmen majestas recipit tua; nec meus audet
 Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
- 260 Sedulitas autem stulte, quem diligit, urguet;
 Praecipue cum se numeris commendat & arte.
 Discit enim citius, meminitque libentius illud

v. 240. Vulg. DUCERET.

240. AUT ALIUS LYSIPPO DUCERET AERA] Cum membranæ hic omnes DUCERET prae se ferant; Lambinus ex conjectura proposuit, CUDERET, Virgilio loco inductus Aen. VI, 848.

Excudent alii spirantia mollius aera. Quae emendatio tantopere Fabricio placuit, ut eam in contextum receperit. Contra alii in Lambinum insurgunt, & cum ex ipso illo Virgilii loco, tum ex Plinio, & Appuleio vulgatam Lectionem firmare contendunt. Videamus, quo perveniant:

Excudent alii spirantia mollius aera,

Quod

Credo equidem, et vivos ducent de marmore vultus.

Plinius Hist. VII, 38. Idem hic imperator (Alexander) edixit, nequis ipsum alius quam Apelles pingeret, quam Pyrgoteles sculperet, quam Lysippus ex aere duceret. Appuleius Floridis: Edixit Alexander universo orbi suo, nequis effigiem regis temere assimularet aere, colore, caelamine; quin solus eam Polycletus aere duceret, solus Apelles coloribus delinearet, solus Pyrgoteles caelamine excuderet. His testimoniis armati Lambinum impugnant: atqui aliud est ducere aera, aliud ducere vultus de aere, ducere.

- Quod quis deridet, quam quod probat & veneratur.
 Nil moror officium, quod me gravat: ac neque ficto
 265 In pejus voltu proponi cereus usquam,
 Nec prave factis decorari versibus opto:
 Ne rubeam pingui donatus munere, & una
 Cum scriptore meo capsula porrectus operta,
 Deferar in vicum vendentem tus & odores,
 270 Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

EPISTOLA II.

AD JULIUM FLORUM.

- F**LORE, bono claroque fidelis amice Neroni,
 Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
 Tibure vel Gabiis, & tecum sic agat; Hic &
 Candidus, & talos a vertice pulcher ad imos,
 5 Fiet eritque tuus nummorum millibus octo;
 Verna ministeriis ad nutus aptus herilis:
 Literulis Graecis inbutus, idoneus arti
 Cuilibet: argilla quidvis imitaberis uda:
 Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti:
 10 Multa fidem promissa levant, ubi plenius aequo
 Laudat venalis, qui volt extrudere, merces:

Res

ducere Alexandrum ex aere, ducere aere effigiem:
 siquidem in his forma ducitur, in illo materies
 ipsa. Seneca Epist. LXV. *Aes prima statuae causa*
est: numquam enim facta esset, nisi fuisset id, ex
quo ea funderetur ducereturve. Et hic quoque sta-
tua ex aere duci dicitur; nempe ex materia effi-
gies. Virgilius iterum, VII, 634.

alii thoracas aënos,

Aut levés ocreas lento ducunt argento.

Quin & hic figuram habes *thoracas* & *ocreas* ex
 materia argentea. Servius quidem ad locum, *Du-*
cunt, ait, id est Extendunt. Quomodo fortassis

accipiendum est illud Tibulli I, 3. v. 48.

Non acies, non ira fuit, non bella: nec enses

Immiti saevus duxerat arte faber.

Quippe sic plane Juvenalis XV, 168.

Nescierint primi gladios extendere fabri.

Utrumque hoc fuerit; certe non nuda hic mate-
 ria ducitur; sed ensis e materia formatus. Quare
 locum hunc in medio relinquimus; hoc prius ad-
 monentes, si *duceret* apud Flaccum reponis, om-
 nia plana ac tuta esse; si *duceret*, vix satis proba-
 biliter posse defendi. *Ducere* porro & *ducere* con-
 fuderunt Librarii, in Art. Poët. v. 59.

M m m m 2

16. Ex.

- Res urguet me nulla: meo sum pauper in aere:
 Nemo hoc mangonum faceret tibi: non temere a me
 Quivis ferret idem: semel hic cessavit, & (ut fit)
- 15 In scalis latuit metuens pendentis habenae:
 Des nummos, excepta nihil te si fuga laedit.
 Ille ferat pretium, poenae securus, opinor.
 Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex:
 Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
- 20 Dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi
 Talibus officiis prope mancum: ne mea saevus
 Jurgares ad te quod epistola nulla veniret.
 Quid tum profeci, mecum facientia jura
 Si tamen attentas? quereris super hoc etiam, quod
- 25 Exspectata tibi non mittam carmina mendax?
 Luculli miles collecta viatica multis
 Aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
 Perdiderat: post hoc vehemens lupus, & sibi & hosti
 Iratus pariter, jejunis dentibus acer,
- 30 Praesidium regale loco dejecit, ut aiunt,
 Summe munito, & multarum divite rerum:
 Clarus ob id factum, donis ornatur honestis,
 Accipit & bis dena super sestertia nummum.
 Forte sub hoc tempus castellum evertere praetor
- 35 Nescio quod cupiens, hortari coepit eundem
 Verbis, quae timido quoque possent addere mentem:
 I, bone, quo virtus tua te vocat: i pede fausto,
 Grandia laturus meritorum praemia: quid stas?
 Post haec ille catus, quantumvis rusticus, Ibit,

v. 16. Vulg. LAEDAT.

16. EXCEPTA NIHIL TE SI FUGA LAEDAT] Editiones quidem *Laedat*: sed antiquissimus Cruquii Blandinius cum uno ex nostris,

Des nummos, excepta nihil te si fuga LAEDIT. magis ex more Horatiano.

Ibit

- 40 Ibit eo quo vis, qui zonam perdidit, inquit.
 Romae nutrir mihi contigit, atque doceri
 Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.
 Adjecere bonae paullo plus artis Athenae:
 Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,
 45 Atque inter silvas Academi quaerere verum.
 Dura sed emovere loco me tempora grato;
 Civilisque rudem belli tulit aestus in arma,
 Caesaris Augusti non responsura lacertis.
 Unde simul primum me dimisere Philippi,
 50 Decisis humilem pennis, inopemque paterni
 Et laris & fundi, paupertas inpulit audax
 Ut versus facerem: sed, quod non desit, habentem
 Quae poterunt umquam satis expurgare cicutae,
 Ni melius dormire putem, quam scribere versus?
 55 Singula de nobis anni praedantur euntes;
 Eripuere jocos, venerem, convivia, ludum;
 Tendunt extorquere poëmata. quid faciam vis?
 Denique non omnes eadem mirantur amantque.
 Carmine tu gaudes: hic delectatur iambis:
 60 Ille Bioneis sermonibus, & sale nigro.
 Tres mihi convivae prope dissentire videntur,
 Poscentes vario multum diversa palato.
 Quid dem? quid non dem? renuis quod tu, jubet alter:
 Quod petis, id sane est invisum acidumque duobus.
 65 Praeter cetera, me Romaene poëmata censes.

v. 63. Vulg. RENUIS TU, QUOD.

Scri-

63. RENUIS TU, QUOD JUBET ALTER] Codex
 veterrimus Leidensis, & Regius, & alter Regiae
 Societatis cum uno Bersmanni, vocabulis inver-
 sis exhibent,

Quid dem, quid non dem? renuis quod tu, ju-
 bet. alter:

Quod petis, id sane est invisum acidumque duo-
 bus.

Ubi ordo est, Quod tu renuis, alter jubet; quod
 petis, alteris invisum est: Simplicius certe & ele-
 gantius, quam quod vulgo circumfertur.

Mmm 3:

80. Vis

Scribere posse, inter tot curas totque labores?

Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis

Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini,

Hic extremo in Aventino, visendus uterque:

70 Intervalla vides humane commoda. verum

Purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstat.

Festinat calidus mulis gerulisque redemptor:

Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:

Tristitia robustis luctantur funera plaustris:

75 Hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus.

I nunc, & versus tecum meditare canoros.

Scri-

80. VIS CANERE ET CONTACTA SEQUI VESTIGIA Vatum] Turbant hic mirum in modum codices scripti; quorum plures CONTACTA habent, CONTRACTA non pauci, unus apud Cruquium CANTATA, alter CUNCTATA, Galeanus ex nostris CINCTATA. Ex his posteriora illa, tamquam manifeste mendosa, rejiciunt Interpretes, de prioribus litigant & in partes discedunt. Qui *contacta* Flacco adjudicant, sic verba enarrant, *Vis me sequi contacta vatum vestigia*, Vis me ita sequi, ut tangam, & pedem pede premam. Qui vero fieri potest, ut *sequaris contacta*? ut sequaris quae jam contigeris & affecutus sis? haec plane pugnant, & a sensu usuque abhorrent. At alii *contracta* hic adsciscunt, hoc est, aiunt, angusta, exigua. Quorum autem *exigua*? quasi vero poëtae, quo nobiliores, non eo majora & clariora vestigia post se relinquunt; quae quidem a longinquo facile videas, propius attingere frustra coneris. Quid multis te moror? Lege minima mutatione:

*Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos,
Vis canere, & NON TACTA sequi vestigia vatum.*

Hoc est, Tu, Lolli, qui *carmine sive Odis gaudes* (v. 59.) vis me *canere*, sive carmina scribere, & sequi *vestigia* Lyricorum Latinis ante me *intacta*. Hoc quippe est, quo saepe gloriatur, ut Epist. I, 19.

*Libera per vacuum posui vestigia princeps,
Non aliena meo pressi pede.*

& mox,

Parios ego primus lambos

ostendi Latiae.

& iterum de Alcaeo:

*Hunc ego non alio dictum prius ore Latinus
Vulgavi fidicen.*

ubi nos plura ad hanc sententiam produximus. Quae *intacta* sint *vestigia*, jam, opinor, vides. Noster de Ennio Serm. I, 10. v. 66.

Quam rudis & Graecis intacti carminis auctor.
Manilius apposite, lib. III, 1.

*In nova surgentem majoraque viribus ausum,
Nec per inaccessos metuentem vadere saltus
Ducite, Pierides.*

*Non annosa canam Messanae bella nocentis,
Non reges magnos, spatio majore canenda,
Quam si TACTA loquar.*

Haec quidem pulchre ad Flaccum faciunt; sed, ut ingenue fatear, mendosa sunt, sicut infinita alia in illo opere a librariis pessime accepto: sic autem emendanda sunt e libris melioribus:

*Non Regis Magni spatio majore canenda,
Quam sint ACTA, loquar.*

Argute, ut solet Manilius; *Non Alexandri Magni gesta loquar, majore spatio canenda, quam acta sint*: siquidem ille paucis annis stupenda celeritate totam Asiam subegit. Statius Silv. I, 2.

Quaerit Hymen thalamis intactum dicere carmen.
& ibidem III, 1.

*Affidue moresque viri, pacemque, novosque
Pieridum flores, intactaque carmina discens.*

Juvenalis Sat. VII. de ipso Statio:

*sed cum fregit subsellia versu;
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.*

NON TACTA autem, ut Noster Epist. I, 14. v. 27.

*& tamen urget
Jam pridem non tacta lignonibus arva.*

Mar-

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbis,
 Rite cliens Bacchi somno gaudentis & umbra:
 Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
 80 Vis canere, & non tacta sequi vestigia vatum.
 Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas,
 Et studiis annos septem dedit, insenuitque
 Libris & curis, statua taciturnius exit
 Plerumque, & risu populum quatit: hic ego rerum
 85 Fluctibus in mediis, & tempestatibus Urbis,
 Verba lyrae motura sonum connectere digner?
 Frater erat Romae consulti rhetor; ut alter

v. 80. Vulg. CONTACTA.

Al-

Martialis II, 19.

Et toga non tactas vincere iussa nives.

& V, 37.

Nivesque primas liliumque non tactum.

87. FRATER ERAT ROMAE CONSULTI RHETOR.]
 Celeberrimus Daniel Heinsius, praestante vir ingenio, quattuor hos & quinquaginta versus, nimirum ab 87. usque ad 140, ex sede sua, quam per tot saecula Librarii eis assignarunt, pro imperio eiecit, & in Epistolam priorem ad Augustum post versum 229. transducit & collocat; ubi, si Heinsio fides, tam opportunus eis & debitus locus est, quam hic incommodus, alienus, & nullus. Post autem exortus est Cl. Boivinus, qui in Heinsii sententiam haectenus concedit, ut nullam eis in hac Epistola sedem esse pronunciet; ceterum ut post versum superioris Epistolae 118, non ut Heinsius 229, tamquam in amissam possessionem reponat. Uterque temere & perperam. Quod enim hos LIV nulla ratione huc facere, sed ab Epistolae argumento alienos esse clamitant, fugit eos ratio. Summa siquidem argumenti est, excusationes & defensionem ad Lollium parare, cur carmina quae promiserat Lyrica mendax non miserit. In his prima est, se jam *divitem* esse (v. 26.) ut melius nunc dormire sit quam versus scribere: altera, se jam *senem* esse (v. 55.) nec quae olim juvenis fecerat nunc per aetatem posse; tertia, nescire quae potissimum scribat (v. 58.) alios alia poscere: quarta, Romae inter tot curas & strepitus (v. 65.) otium & silentium sibi deesse: quinta, quae his LIV. versibus continetur, duram ac miseram esse poetarum omnium conditionem: rideri enim qui male scribunt, utcum-

que stulte sibi placeant, (v. 87.) & mutuo se ut muli scabant; ringi autem & torqueri (v. 109.) qui exactum quid & legitimum pariunt; se quidem ex his conditionibus vel priorem malle (v. 126.) ut delirus aliis videatur, dum sibi placeat, quam angi & cruciari, ut aliis placeat: qui vero sapit (v. 141.) nihil omnino scripturum esse.

*Nimirum sapere est abjectis utile nugis,**Et tempestivum pueris concedere ludum.*

Eant nunc, & haec optime cohaerere negent. Videamus jam porro, quid in priore Epistola lacerum & hiulcum esse praedicent, quo hi LIV. tam commode (si Musis placet) ab his Duumviris ut nova colonia deducantur. *Verum age*, inquit, o Auguste (v. 214.) & poetis Epicis, Lyricis, aliisque qui lectori, non Scenae scribimus, curam aliquam impende. *Multa quidem nobis mala facimus*, (v. 220.) cum librum tibi tradimus fessio vel occupato, tempore alieno; cum amicis recitantes tepide ac negligenter audiri querimur (v. 224.) vel offendimur, si unum quis versum reprehendat; cum speramus fore, (v. 226.) ut cum primum nos scribere audieris, arcessas ultro, & pecunia vel fundo locupletes. Utcumque autem haec inepte & inscite saepe faciamus: interest tamen eorum, qui res memoria dignas gerunt (v. 229.) ut praestantiora ingenia honore praemiiisque ad scribendum excitentur:

*Sed tamen est operae pretium cognoscere, quales**Aedituos habeat belli spectata domique**Virtus, indigno non committenda poetae.*

Quid jam videtur? enimvero tam arcte haec cohaerent, tam apte coagmentantur; ut si intra

com-

Alterius sermone meros audiret honores:

Grac-

commiffuras versus illos LIV. cum Heinſio intrudere velis, maximam Epistolae labem & ruinam intuleris. Boivinus vero vel ipſo Heinſio infelicioſior eſt, cum ante verſum 118. inferendos eſſe contendit. Dixerat paullo ante Noſter, totum fere populum Romanum, pueros patreſque, doctos pariter & indoctos uno ſcribendi poemata ſtudio calere: ridiculum quidem hoc eſſe, cum nemo vel navem agere, vel medicamenta miſcere, vel quaecunque id genus tractare auſit, niſi prius didicerit. Ubi haec dixerat, continuo inferit,

*Hic error tamen & levis haec inſania quantas
Virtutes habeat, ſic collige: vatis avarus*

Non temere eſt animus, &c.

ubi palam eſt, errorem eum & inſaniam inſanum illud ſcribendi ſtudium denotare. Inſere jam cum Boivino verſus illos LIV; & eorum extremi, qui de Argivo illo agunt in vacuo theatro mirros ludos imaginante, ſic cum primis his coaleſcent;

pol me occidiſtis, amici,

*Non ſervaviſtis, ait; cui ſic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratiſſimus error,
Hic error tamen & levis haec inſania quantas
Virtutes habeat, ſic collige.*

ubi jam error, quem tantopere hic laudat Horatius, erit error commotae mentis, in vacuo theatro tragoedos & hiſtriones, ut ſibi videbatur, ſpectantis & audientis. Hoccine ut obrudat nobis Boivinus? enimvero qui jam monitus in ea ſententia obſtinate perſiſterit, vix illo Argivo ſanior videatur. Vidimus, quam incommode atque infeliciter uterque ſibi locum ſelegerit, ubi hoſ verſus infereret. Nunc ſemel demonſtrabimus, minime eoſ ad Auguſtum rerum dominum, ſed ad amicum familiarem, qualis erat Lollius, omnino eſſe ſcriptos. Quippe in hiſ illi ſunt, v. 95.

*Mox etiam ſi forte vacas ſequere, & procul audi,
Quid ferat & quare ſibi neſſat uterque coronam.*

Si Lollius hoc dicit, bene habet: ſi Auguſto, ruſmerum eſt, neque dignitatis ejuſ, quocum loquitur, rationem ullam habet. Quid enim jubet? ut Auguſtus ſequatur poetas otioſos, & pone a tergo ſermones eorum capet? apage ab urbano homine & aulico tam ruſticam ſimplicitatem. Facceſſant itaque, qui hoſ verſus a poſſeſſione ſua exturbare & extorres agere conantur; quorum Heinſius cum hic tum alibi & praefertim in Arte Poetica miras ſibi luxationes fingit, prava ut videtur Scaligeri ſui aemulatione ductus, cui in aliis ſcriptoribus periculofus iſte aleae jaetus nonnumquam bene ceciderat, interdum & male. Ceterum eas

Heinſii hariolationes, cum ejuſdem plane ſolertiae ſint, lectorum acumini relinquemus.

87. FRATER ERAT ROMAE CONSULTI RHETOR] Nondum ex hoc loco diſcedere licet, qui iterum negotium faceſſit. Diſertiffimus quippe Heinſius, inſolentia diſtionis offenſus, *Quis ita loquatur*, inquit, Romae rhetor frater Jurisconſulti erat, ut alter alterum laudaret, & honores meros attribueret? *Aut ne a verbis recedamus,*

Frater erat Romae conſulti rhetor, ut alter

Alterius ſermone meros audiret honores.

Quis ſanus dicat, Ego orator, frater meus erat poeta, ut alter alterum ſemper laudaremus? Et tamen idem eſt, quod hic ſcripſit Flaccus. Ex quo cuius jam appareat neceſſe eſt, nihil minus quam integram ſententiam eſſe. Quare ut efficeret, quod voluit, hoc aut aliquo ſaltem ſimili modo fuerat ſcribendum;

inſani ita demens

Frater erat Romae conſulti rhetor, —

*Maniſeſtus igitur hiatus eſt, & ſententiae deſectus. Enimvero non hoc de nihilo eſt, quod vir doctiſſimus iraciſcit: & miror equidem Interpretes, tam qui ante quam qui poſt Heinſium ſcriptori huic operam impenderunt, altiſſimo haec ſilentio praeterire. Sed hoc ſapere eſt; quae neque emendare poteſt nec ullo exemplo defendere, tranſilire tamquam ſana neque in ſuſpicionem vocanda. Ux quidem pro *Ita ut* & alibi Noſter adhibet, ſatis inuſitate: Serm. I, 7. v. 13.*

Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors.

Et Epist. I, 16. v. 12.

Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec

Frigidior Thracam nec purior ambiat Hebrus.

quae perinde ſunt, ac ſi plene dixiſſet, *Ita capitalis ut; Ita idoneus ut.* Verum in hoc de quo agimus loco ipſum illud Adjectivum deficit, ſententiae ſane neceſſarium, Frater erat conſulti rhetor ita demens (ut commode ſupplet Heinſius) ita ſtultus & ſolidus, ut alter alterum magnificis nominibus compellarent. Sed nec hoc emplaſtro totum ulcus contegitur, ut vidit quoque Heinſius: requiritur ſiquidem ut ambo fuerint ſolidi; *Erat Romae ſolidus rhetor ſolidi itidem conſulti frater, &c.* Quid ergo? magni ſane emerim interpretem, qui locum hunc expedire poſſit: nam, ut nunc vulgo circumfertur, non id efficit quod voluit Horatius:

Frater erat Romae conſulti rhetor, ut alter

Alterius ſermone meros audiret honores.

Quid tum poſtea? quid in hoc vituperas? quid prohibet, cur non, ut meros, ita & meritos honores

Gracchus ut hic illi, foret huic ut Mucius ille.

v. 89. Vulg. HIC ut Muc. IIII.

Qu

nones audirent? nihil enim dicis, quo minus existimemus alterum re ipsa consultissimum fuisse, alterum disertissimum. Jam vero quod fratres fuisse narras; tanto hercle minus derisui sunt, cum vel fraternae necessitudinis causa aut defendi aut saltem excusari possint. Haeret profecto haec res; nisi quis Hercules subveniat: interea vide, quid mihi in mentem venerit, qui sic ab Horatio profectum esse suspicor.

PACTUS ERAT ROMAE CONSULTO RHETOR, UT ALTER ALTERIUS SERMONE MEROS AUDIRET HONORES;

Gracchus ut hic illi foret, huic ut Mucius ille.

Enimvero, si hanc lectionem adsciveris, sententia clara erit & egregia: quippe eo ipso ridiculi & vecordes erant, quod pacifecerant, ut alter alterum magnifice laudarent; quasi gloriam & rem ex alternis laudibus apud populum aucupaturi. Quae stulta calliditas nec nostri temporis quibusdam deest; quorum mutuas quasi ex pacto conventiono laudationes vident ridetque nasutiores. Hujus similis, inquit, furor etiam nos poetas agitat, qui non puro vero sed mutua assentatione (Porphyrionis verba sunt) alter alterum in caelum efferimus: hic me Alcaeam alterum praedicat, ea nundinatione, ut ipse a me vicissim Callimachus, vel, si id non satis est, Mimnermus appelletur; cum alias domi & intra limen, καὶ τέκτονι τέκτωνι καὶ αἰοιδῶς αἰοιδῶν, uterque utriusque invidemus & male volumus. Atque hinc maxime confirmatur emendatio nostra PACTUS ERAT; absque qua esset, Consultus ille & Rhetor non composito, sed vere & ex animo laudavisse invicem merito crederentur. Neque vero tam longe abscedit a vulgata lectione, quam harum rerum imperitis potest videri: cum si literam initialem demseris, & terminationes notis pro Librariorum more, non literis scripseris, residuae erunt hae tantum literae RAT & ACT, lippientem scribam facile decepturae. Livius XLIV, 26. Hi PACTI ERANT, eques denos praesentes aureos, pedes quinos. Cicero pro Sextio c. 25. Ut Gabinio pro illa sua Cilicia, quam sibi si remp. prodidisset PACTUS ERAT, Syria daretur. Digest. II, 14, 17. Hoc Julianus scribit in Patre, qui PACTUS ERAT, ne a se neve a filia peteretur. Recte autem PACTUS, ut audiret. Ovid. Metam. IV.

Ut mea sit, virtute mea servata, pacifcor. & Fast. IV, 613.

Pactus nisi Jupiter esset,

Bis tribus ut coelo mensibus illa foret.

Suetonius Caesare XIX: Pactus, ut is nummos de suo communi nomine per centurias pronuntiaret.

Atque ita passim scriptores. Quin & illud recte Pactus consulto casu dativo; etsi frequentius sit cum consulto. Ovid. Heroid. XVI, 35.

Te peto quam lecto pepigit Venus aurea nostro.

& XX, 157.

Haec mihi se pepigit; pater hunc tibi, primus ab illa.

Digest. II, 14, 27. Servus heredi post adituro nominatim pacisci non potest; quia nondum is dominus sit: sed si in rem pactum conventum factum sit, heredi adquiri potest.

89. GRACCHUS UT HIC ILLI FORET, HIC UT MUCIUS ILLI] Apage istam loquendi stribliginem & fatuitatem; Ut hic illi Gracchus foret, hic illi Mucius. Nimirum haec eadem est, quam Epicharmus olim joco fecerat, ταυτολογία

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγὼν.

Recte vero Lambinus, qui ringentibus frustra Librariis sic in editione sua reposuit,

Gracchus ut hic illi foret, HIC UT MUCIUS ILLE: quem tamen vel duo vel nemo secutus est, receptis lectionibus quantumlibet ineptis pertinaciter adhaerentes. Cicero pro Milone c. 12. Numquid igitur aliud in iudicium venit, nisi uter utri insidias fecerit? profecto nihil. Si HIC ILLI, ut ne sit impune; si ILLE HUIC, tum nos scelere solvamus. Sed & aliud hic majus est, & Lambino & aliis omnibus intactum, quod nefas est praeterire. Siquidem mihi pene persuasum est, non GRACCHUM hic, sed CRASSUM ab Horatio memorari;

CRASSUS ut hic illi foret, huic ut Mucius ille. ubi P. Licinium Crassum eloquentium jurisperitissimum, & Q. Mucium Scaevolam jurisperitorum eloquentissimum mecum intelliges. Hi enim aequales erant, & in omnibus magistratibus collegae, praeter Tribunatum & Censuram, una Consules A. V. C. 659. At Caius Gracchus & aetate Mucio prior, & in oratoria laude Crasso inferior. Autor Dialogi De Oratoribus c. 18. Sicut Catoni seni comparatus C. Gracchus plenior & uberior; sic Graccho politior & ornatior Crassus. Rectius itaque Crassus, quam Gracchus, cum Mucio Scaevola componitur. Vide modo Ciceronis librum de Oratore primum, ubi dialogi partes sustinent Crassus hic & Mucius, & De claris Oratoribus c. 39, 40, 43; & mecum senties, ut polliceri a sum. Unum inde locum hic tibi delibabo. Noli existimare his duobus quidquam fuisse in nostra civitate praestantius. Nam, ut paullo ante dixi consultorum alterum disertissimum, disertorum alterum con-

Nnnn

sul-

90 Qui minus argutos versat furor iste poëtas?
Carmina conpono, hic elegos: mirabile visu
Sacratumque novem Musis opus, aspice primum

V. 90. Vulg. VEXAT. 92. CAELATUMQUE.

Quan-

sultissimum fuisse: sic in reliquis rebus ita dissimiles erant inter sese, statueret ut tamen non posses utrius te malles similiorem. Crassus erat elegantium parcissimus, Scaevola parcorum elegantissimus. Crassus in summa comitate habebat severitatis satis: Scaevolae multa in severitate non deerat tamen comitas. Et Gracchum quidem pro Crasso fortasse Librarii substituerunt, fortassis & Horatius dedit: neque enim illud damno, sed hoc ei praefero. Seneca Epist. CXIV. Gracchus illis & Crassus & Curio nimis culti & recentes sunt: ad Appium usque & Coruncanium redeunt. Ammianus Marc. XXX, 4. de priscis Oratoribus loquens: Consulares multi & triumphales, Crassi atque Antonii, & cum Philippis Scaevolae aliique numerosi.

90. QUI MINUS ARGUTOS VEXAT FUROR ISTE POETAS] Vexat quidem hic exhibent scripti editique: minus apte meo quidem iudicio; cum juvet potius & delectet, quam vexet. Quare repono ex conjectura,

Qui minus argutos versat furor iste poëtas?
Noster Serm. II, 3. v. 249.

Ludere par impar, equitare in arundine longa
Si quem delectet barbatum, amentia verset.
ubi similiter unus ex nostris vexet, alter vexat vitiose praefereunt, & passim sane haec a Librariis confunduntur. Sic & spes, timor, pavor, pudor, amor, cura versare dicuntur. Ennius apud Ciceronem,

curamque levasso,
Quae nunc te coquit & versat sub pectore fixa.
Propert. III, 15.

Spesque timorque animum versat utroque meum.
Seneca tamen Epist. XXXIX. Quorum impotentiae atque insanae libidini ob hoc unum possis ignoscere, quod quae fecere, patiuntur: nec immerito hic illos FUROR VEXAT. Sed hos apud Senecam vere furor vexat & male habet; illos apud Nostrum versat quidem, sed voluptate & lucro afficit.

92. CAELATUMQUE NOVENI MUSIS OPUS] Locus & olim & nunc cum maxime doctorum virorum disceptationibus celebris:

Carmina conpono, hic elegos; mirabile visu,
Caelatumque novem Musis opus. aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum —
Spectemus vacuum Romanis vatibus aedem.
ubi primo scire velim, quid sit & quo referendum illud mirabile visu. Est qui ad utrumque opus

& Carmina & Elegos referat, ne id quidem videns, pluralem eo pacto numerum necessario hic exigi, mirabilia & caelata opera. Quare alii de folis Elegis accipiunt: sed & hos interrogatos velim, quo spectet illud visu: certe non ad bonitatem & virtutem poematis: haec enim non visu sed mente cernitur; neque vero ad ornatum libri, umbilicis scilicet & purpureo croceove tegmine superbi. Ut enim in libro nondum publicato, sed intra privatos parietes adhuc latente liturisque ut fit maculoso, talis ornatus locum non habet: ita nihil esse potuit in eo genere visu mirabile, vel si Sostorum pumice mundus proflaret. Illa porro vereor ut recte accipiant Interpretes, Caelatumque novem Musis opus: hoc est, ut aiunt, ipsis Musarum manibus factum & elaboratum. Atqui si ex animo hoc dicit Noster, ipse absurdus atque impudens est, qui hoc opus postea deridet & fugillat: si falsè & per Ironiam, vel non ex sua sed ex scriptoris φιλαύτης sententia, stulte profecto & inepte id jam occupat & docet, quod postea multis versibus ceu nondum intellectum persequitur. Sed & errant omnino, cum Musis caelatum enarrant, a Musis elaboratum: etsi probe sciam γλυπτὴν καὶ τοποθετῆς ἔπος, sculptum & tornatum poema recte alias dici. Quippe novem Musis caelatum opus nihil aliud Latine notat, quam quod novem Musas caelatas sive insculptas habet. Ovid. Metam. XIII, 110. de Clypeo Achillis;

Nec clypeus vasti caelatus imagine mundi
Conveniet timidae nataeque ad furia sinistrae.

& ibidem 684. de Cratere,

Miserat hunc illi Therses, fabricaverat Alcon
Myleus, & longo caelaverat argumento.

Atqui hoc in libelli corio manibus fordescentis impendere, plane incredibilis vanitas & ostentatio est; ne dicam per voluminis formam id fieri non posse. Quare haerent Interpretes, & pluribus quidem hic erroribus implicantur; quos tum melius redarguemus, cum sententiam nostram in medium protulimus. Sic autem distinguimus locum, & correctiuncula refigimus:

Carmina conpono, hic elegos. Mirabile visu
SACRATUMQUE NOVENI MUSIS OPUS, aspice
primum

Quanto cum fastu, quanto molimine circum —
Spectemus; vacuum Romanis vatibus aedem.

Ubi

Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
Spectemus; vacuum Romanis vatibus aedem.

95 Mox etiam (si forte vacas) sequere, & procul audi,

Quid

Ubi ordo erit; *Aspice, tum quanto fastu circum-
spectemus opus visu mirabile & novem Musis sacra-
tum, aedem Romanis vatibus vacuum.* Opus illud
intellige, vel Bibliothecam Apollinis Palatini ab
Augusto conditam, vel aedem Herculis Musarum
a Philippo instauratam & exstructam: utrum-
que quidem opus mirabile & Musis consecratum.
De priorē Noster clare Epist. I, 3.

Et tangere vitet

Scripta Palatinus quaecumque recepit Apollo.
De alterutro & hic & Serm. I, 10. v. 38.

haec ego ludo,

Quae nec in aede sonent, certantia iudice Tarpa.
Quibus in locis *Aedem Musarum* acceperunt ve-
teres Scholiastae: nam & illa, credo, in biblio-
thecae usum cedebat, & studiosis hominibus va-
cabat. Juvenalis Sat. VII, 37. ubi poetam allo-
quitur,

*Accipe nunc artes, ne quid tibi conserat iste
Quem colit, & Musarum & Apollinis aede re-
licta.*

ubi palam est, & Musarum aedem poetis fre-
quentatam esse. Ovidius Trist. III, 1. v. 69. ubi
Liber ejus questus erat se Bibliotheca Apollinis
exclusum esse, mox addit,

Altera templa peto vicino juncta Theatro:

Haec quoque erant pedibus non adeunda meis.

Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,

Atria Libertas tangere passa sua est.

Ubi *Templa* recte, opinor, interpretantur, Tem-
plum Herculis Musarum, Theatro vel Pompeii
vel Balbi vel Marcelli vicinum: nam trina illa in
eadem Urbis regione erant ac Templum Musarum.
Ideo autem facilius ad Scholiastes accedo,
quia *Novem Musas* hic memorat Noster: nam in
templo illo Herculis Fulvius Nobilior *NOVEM
SIGNA, hoc est, omnium CAMAENARUM ex
Ambraciensi oppido translata sub tutela fortissimi
numinis consecravit*, ut narrat Eumenius in Panc-
gyrico; tangit quoque & Plinius Hist. XXXV, 10.
Inde aedes illa Musarum vocitata est, vel Hercu-
lis Musarum. Jam autem, ni fallor, etiam per te
subodoraris, cur pro illo *CAELATUM*, ut scripti
editique exhibent, *SACRATUM* reposuerim. Quo-
rum enim *caelatum*, aut qua sententia? Vicinus
jam antea multis argumentis, non posse ad Li-
brum hoc referri: quibus adde, absurdum esse ut
Novem Musae unius & ejusdem operis caelatrices

fuerint. Unde, ni fallor, eo redactus est Porphy-
rion, ut figurate exponeret *Novem Musis, hoc est,
omni metrorum genere variatum & quasi pictum.*
Belle fane & cogitate: cum hic de *Elegis* sermo
sit, qui uno metro alternis versibus brevioribus
decurrunt. Enimvero, etiam si de Libro, ut vo-
lunt, hic ageretur, *SACRATUM*, hoc est, con-
secratum, dedicatum reponerem; ut Ovid. Trist.
II, 55. de Fastis suis loquens,

Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,

Et tibi sacratum fors mea rupit opus.

ubi & *opus* quoque apposite venit. Sic Herodoti
Historia *Novem Musis*, quarum nomina prae fe-
fert, *sacrata* recte dicitur: *caelatum* nemo dixe-
rit, nisi ludibrium debiturus. Ergo alterutrum
certe obtinebo; ut aut, si *Librum* hic intelligis,
sacratum mecum reponas; aut, si *caelatum* hic
quovis modo retines, de *Aedificio* mecum inter-
preferis. Fieri enim potest, ut utraque ex illis
aedibus *Novem Musis caelata* fuerit: id enim ar-
gumentum Bibliothecae parietibus vel fastigio
commodum est. Sic autem loquitur Martialis
X, 19.

Illic parva tui domus Pedonis

Caelata est aquilae minore penna.

Verum, cum Apollinis aedes *Danaidum*, Hercu-
lis autem *Musarum* statuis maxime insignes essent:
neque quisquam in illa Musarum iconas memo-
ret, in hac autem & nobilissimas Musarum sta-
tuas & earundem caelaturas una fuisse incredibi-
le sit; superest ut, obstrepentibus licet Librariis,
legamus,

mirabile visu

SACRATUMQUE Novem Musis opus.

Quippe *sacratum* eo quo diximus sensu passim
apud scriptores venit. Virgilius de Augusto, VIII,
715.

votum immortale sacrabat,

Maxima tercentum totum delubra per orbem.

Ovid. Art. Amat. III, 389.

Visite laurigero sacrata palatia Phoebus.

Fast. I, 290.

Sacravere patres hac duo templa diu.

Tacitus Annal. II, 49. *Spei aedes a Germanico sa-
cratur.* Jam vero *Opus & Opera* de aedificiis dici,
nemini ignotum est. Ovidius de porticu Octaviae.
Art. I, 70.

Quid ferat, & quare sibi nectat uterque coronam.
Caedimur, & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.

Discedo Alcaeus puncto illius: ille meo quis?

100 Quis, nisi Callimachus? si plus adposcere visus;
Fit Minnermus, & optivo cognomine crescit.

Multa fero, ut placem genus inritabile vatum,
Cum scribo; & supplex populi suffragia capto:
Idem, finitis studiis, & mente recepta,

105 Obturem patulas inpune legentibus auras.

Ridentur mala qui componunt carmina: verum

Gau-

Aut ubi muneribus nati sua munera mater

Addidit, externo marmore dives opus.

Sacratum autem, si utrinque literam initialem tollas, haud ita multum a caelatum distabat; ut facile neglegens Librarius similitudine deciperetur. Multa quidem diximus; verum adhuc restant dicenda: nisi nova doctissimi amicissimique Viri commentatione haec omnia subruui & subverti patiamur. Is locum hunc non de Aede vel Templo, sed de privatis aedibus interpretatur: multaque operose congerit; & acute, ut solet, eo pertrahit, ut sententiae suae astipulentur. Dolet tamen, ipsa ei fundamenta tam male posita esse: fallitur enim gravissimeque errat, cum AEDDEM numero singulari pro privata domo accipit: ubique enim Templum, vel aedificium sacratum aut auguratum significat. Hoc fanciunt veteres Grammatici; hoc omnium Scriptorum auctoritas decernit & constituit; hoc belle ostendit Juvenalis loco jam citato, Sat. VII, 40.

Quem colis, & Musarum & Apollinis aede relicta,

Ipse facit versus atque uni cedit Homero

Propter mille annos: aut si dulcedine samae

Succensus resites, Maculonis commodat aedes.

ubi vides Dei aedem dici, civis & privati aedes.

Unde illud Nostri Carm. I, 30. ad Venerem,

& vocantis

Thure te multo Glyceriae decoram

Transfer in Aedem.

recte Scholiastae & Lambinus Sacellum accipiunt, quod in parte aedium Veneri dicat: & frustra obloquitur optimus Torrentius, dum nimio contradicendi studio Lambino iniquior est. Uno scilicet Gellii loco & is & alii se tumentur, qui Aedem

de quavis domo recte dici contendunt: eum vero locum jam nos insigni (praefiscine dixerim) emendatione sic eis eripiemus, ut postea, si sapiant, ne hircere quidem velint. Lib. IV, 14. A. Hostilius Mancinus aedilis curulis fuit: is Mamiliam meretrici diem ad populum dixit, quod de tabulato ejus noctu lapide ictus esset, vulnusque ex eo lapide ostendebat. Mamilia ad Tribunos plebei provocavit: apud eos dixit comestorem Mansinum ad aedes suas venisse: eum sibi fas recipere non fuisse in aede sua: sed, cum vi irrumperet, lapidibus depulsam. Ubi illud continuo ferit oculos, primo aedes suas, at mox aede sua & superflue & prave iterari: ut vel inde de menda jure oriatur suspicio. Sagacissimus quidem Gronovius pater pro In aede sua mavult In aedes suas. Sed in codice Regio Luti-tiae vetustissimo omnium atque optimo desunt illud FAS & IN. Unde unius literae mutatione vere restituo, Eum sibi recipere non fuisse ERRESUA. Non e re sua fuit, non utile sibi, non commodum; quippe quae aut aegra forte erat, aut religionis causa secubabat, aut alium tum amatorem intus habebat. Jam vero illud ad rem suam contorquet Vir egregius,

Quanto cum fastu, quanto molimine circum-

Spectemus vacuum Romanis vatibus aedem.

hoc est, ait, undique per urbem quaeramus nobis domum vel conductitiam vel gratuitam, ubi recitemus. Non agnovit scilicet, quid esset Cum fastu circumspicere; nec quanto cum lepore gestum motumque hominum fastuosorum Noster hic descriperit. Cicero pro Q. Roscio c. 2. Usque ad eone te diligis, & magnifice circumspicis, ut pecuniam non ex tuis tabulis sed ex adversariis petas?

suum

- Gaudent scribentes, & se venerantur, & ultro,
 Si taceas, laudant; quicquid scripsere, beati.
 At qui legitimum cupiet fecisse poema,
 110 Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
 Audebit quaecumque parum splendoris habebunt,
 Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur,
 Verba movere loco; quamvis invita recedant,
 Et versentur adhuc intra penetralia Vestae:
 115 Obscurata diu populo bonus eruet, atque
 Proferet in lucem speciosa vocabula rerum,
 Quae priscis memorata Catonibus atque Cethegis

Nunc

suum codicem testis loco recitare, arrogantiae est: suarum percriptionum & liturarum adversaria proferre non amentia est? Vides, opinor, arrogantium esse magnifice circumspicere: at nullus opinor fastus erat, circumire vicos ut domum hic illic emendicarent. Hoc non fastuosi est, sed humilis potius & demissi. Illud vero, quod sequitur,

Mox etiam (si forte vacas) sequere & procul audi, quo pacto ad suos sensus alliciet vir eruditus? Quid enim? jubetne ut sequatur per urbem discurrentes? an in ipsa domo sequatur, postquam aliquam naesti fuerint? unde vero domum quae fit scire possit, nisi ab iis certior factus? aut quomodo sequatur in domo scamnis & subfelliis publice recitantium more stipata & referta? Immo aliud longe vult Horatius; Si ipse forte in eadem Bibliotheca es, & a legendo vacas, sequere nos in aedis angulum concedentes, ut alter alteri recitemus. Nam profecto quod ille strenue negat, poetas in Apollinis aut Musarum aede publice recitare solitos, ut illi id concedamus, nihil huc faciet. Non enim hic publicam recitationem narrat Horatius; neque Aedem cathedris & anabathris completam nos imaginamur. Ipsa verba nos alio ducunt, quae privatim hoc agi ostendunt; non publice ubi non alter alteri sed unus omnibus recitabat. Quo & ipso penitus concidit doctissimi viri interpretatio. Quo enim opus domo conductitia, cum unus tantum auditor esset? Illa denique, quae locum hunc claudunt,

*vacuam Romanis vatibus aedem,
 cave obsecro cum Daciero & ejus antecessoribus
 explices, vacuam & inanem, nisi per nos esset: im-
 mo vero vacantem, liberam, apertam vatibus Ro-*

manis, ut vere olim Porphyrio, & nuper Daniel Heinio ex Sallustio & Livio. Sallust. Cat. XV. Pro certo creditur Catilina, necato filio, vacuam domum scelestis nuptiis fecisse. Cicero Cat. I. 6. Nuper cum morte superioris uxoris, novis nuptiis domum vacuam fecisses. Ubi nollem Graevium nostrum edidisse vacuefecisses. Livius I, 46. Cum domos vacuas novo matrimonio fecissent. Haec loca, licet ab aliis animadversa, produxi; quo hanc pravam interpretationem per editiones nobiles propagatam tandem aliquando submoveam. His adde illa Plautina, Pseud. I, 5,

Fac sis vacivas, Pseudole, aedes aurium,

Mea ut migrare dicta possint, quo volo.

Idem Casina III, 4.

Ut bene vacivas aedes fecisti mihi!

Dixerat de re eadem III, 1.

Fac vacent aedes. Quin edepol servos, ancillas domo

Certum est omnes mittere ad te.

& III, 2.

Liberae aedes ut sibi essent;

& ibidem,

Liberi loci potestas,

&

Liberum praebet locum.

Atque hinc iterum revincitur viri celeberrimi interpretatio: ut enim domus privata, seu procerum alicujus gratuita, sive alterius conductitia, vacua fieri poetis occasione aliqua posset; vacua tamen esse perpetuoque libera & aperta nulla prae-terquam Aedes publica & eorum usibus dicata potuit.

- Nunc situs informis premit & deserta vetustas:
 Adsciscet nova, quae genitor produxerit usus:
 120 Vehemens, & liquidus, puroque simillimus amni,
 Fundet opes, Latiumque beabit divite lingua:
 Luxuriantia conpescet: nimis aspera sano
 Levabit cultu: virtute carentia tollet:
 Ludentis speciem dabit, & torquebitur, ut qui
 125 Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.
 Praetulerim scriptor delirus inersque videri,
 Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
 Quam sapere, & ringi. fuit haud ignobilis Argis,
 Qui se credebat miros audire tragoedos,
 130 In vacuo laetus sessor plausorque theatro:
 Cetera qui vitae servaret munia recto
 More; bonus sane vicinus, amabilis hospes,
 Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
 Et signo laeso non insanire lagenae:
 135 Posset qui rupem & puteum vitare patentem:
 Hic ubi cognatorum opibus curisque relictus
 Expulit elleboro morbum bilemque meraco,
 Et redit ad sese: Pol me occidistis, amici,
 Non servastis, ait; cui sic extorta voluptas,

Et

152. AUDIERAS, CUI REM DI DONARENT] Plurimi ex scriptis DONARENT, Bersmanni unus DONARUNT, unus ex Collegio Trinitatis DONARANT. Lege, quod omnes hos Librarios fefellit & latuit,

audieras, cui

Rem Di DONARINT, illi decedere pravam Stultitiam.

Audieras illi stultitiam decedere, cui Dii rem donaverint. Ita loquuntur, qui pure scribunt.

161. CUM SEGETES OCCAT, TIBI MOX FRUMENTA DATURUS] Quod in vetustissimis Blandiniis Cruquius, in duobus suis Torrentius, in uno Bersmannus, idem ego in potioribus nostris Graevia-

no, Leideni, Reginensi, Vossiano reperi,

& Villicus Orbi,

Cum segetes occat tibi mox frumenta DATURAS, Te dominum senis.

Atque hoc probant quidem Torrentius Cruquiique; cur autem ita sentiant (nam subtile id & difficile est) non dicunt. Dacierius contra *Da- iurus* tuetur, hoc scilicet argumento, quod eo pacto *propositum* Villici indicatur, non domino laborantis, sed *emptori*. Vah, quantuli laboris esset sic chartas meas complere mulierculis & centurionibus legendas. Nam *propositum*, quod narrat, & non ita est; & si esset, per utramvis lectionem aequè monstraretur. Nobis nullum dubium est, quin

- 140 Et demtus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
Sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
- 145 Quocirca mecum loquor haec, tacitusque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphae;
Narrares medicis. quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si volnus tibi monstrata radice vel herba
- 150 Non fieret levius; fugeres radice vel herba
Proficiente nihil curarier. audieras, cui
Rem Dî donarint, illi decedere pravam
Stultitiam: & cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen uteris monitoribus îsdem?
- 155 At si divitiae prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te; nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis libra mercatus & aere est,
Quaedam (si credis consultis) mancipat usus;
- 160 Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Orbî,
Cum segetes occat tibi mox frumenta daturas,

V. 152. Vulg. DONARENT. 161. DATURUS.

quin *Daturas* Horatius scripserit; & experiamur, an quod animo concipere videmur, eloqui possumus. Utraque quidem lectio satis proba est, & eodem ferme recidit: ac tanto difficilius est rationes reddere, cur hanc illi praetuleris. At primo id in propatulo situm est, codices vetustiores *DATURAS* agnoscere, qui, ubi hinc & illinc aqua pondera sunt, omnino sunt audiendi; & illud quoque, si *Daturas* legeris, rotundiorum & elegantiorum fore constructionem; verique esse similius ut pro *Daturas* Librarii *Daturus*, quam contra, substituerint. Jam autem *segetes*, non fruges, verum ipsa arva hic denotare vel ex adjuncto *occat* manifestum est. Ergo, inquit, *Orbii vil-*

licus, cum occat agrum tibi mox frumenta daturum; tibi revera occat, & te dominum sentit. *Dare* hic est, ferre, gignere, parere, praebere. Sic saepe scriptores rei Rusticae. Virgil. Georg. II, 442.

Dant alios aliae foetus: dant utile lignum Navigiis pinos.
& 520.

Dant arbura Silvae.
Omnia utique in hac lectione recte procedunt: Villicus ille, si occat segetes frumenta tibi *daturas*; utique tum, *cum occat*, te dominum habet. At, si occat, frumenta tibi *daturus*, non idcirco, *cum occat* hunc vel illum agrum, te habet dominum; quia fortassis in alio agro nata frumen-

Te

Te dominum sentit. das nummos; accipis uvam,
 Pullos, ova, cadum temeti. nempe modo isto
 Paullatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
 165 Aut etiam supra, nummorum millibus emtum.
 Quid refert, vivas numerato nuper an olim?
 Emtor Aricini quondam Veientis & arvi
 Emtum cenat olus; quamvis aliter putat: emtis
 Sub noctem gelidam lignis calefactat aënum.

Sed

ta tibi venditurus est. Adde quod *Daturus*, parum proprie & accurate pro *venditurus* hic poneretur. Siquidem *emtor* dat, quippe prior & ultro praeflinatus veniens. In versu sequente:

das nummos, accipis uvam.

& Serm. II, 4. v. 76.

dare millia terna macello.

171. LIMITIBUS VICINA REFUGIT JURGIA] Libri quidem fere omnes *Refugit*. Et sic hodie apud Servium fertur, ad Aen. VI, 603. ubi *Adista* exponit *sata*, *Ad* vacante; ut apud Virgilium *Adsimilis*.

qua populus adsita certis

Limitibus vicina refugit jurgia.

Quorum autem *refugit*, tempore praeterito? id sic intellige, tamquam ea olim causa manu fata esset populus, ut litem de finibus inter vicinos ortam sedaret. *Refugit* autem morate accipies, quasi dominus *fugitans litium* cederet finibus vicino, ut vel periculum litis vel impendia evitaret. Sed Lambini aliquot codices & a manu secunda Petrensis aliud quid suppeditant,

Limitibus vicina REFIGIT jurgia.

Et sane tempus praefens huic loco magis videtur accommodatum; praesertim cum non unam aliquam litem, sed plurative *jurgia* dixerit. *Refugit jurgia*, quae quovis tempore inter vicinos de finibus constituendis exercitari possint. *Refigere* idem hic quod *Resolvere*: ut Noster Serm. II, 3. v. 103.

Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.

Jurgia enim sunt *Lites*. Cicero De Leg. II, 8. *Feris jurgia amovendo*. & 14. *Feriarum festorumque dierum ratio in liberis quietem habet litium & jurgiorum; in servis operum & laborum*. Digest. X, 2. 57. *Licet arbiter sententiam jurgio perempto non dixerit*. Varro de Re Rust. I, 15. *Fines praedii notis arborum tutores sunt, ne familiae rixentur cum vicinis, ac limites ex litibus judicem quae*.

173. NUNC VI. NUNC SORTE SUPREMA] Editiones praefcae Venetae & Loscheri MORTE habent;

at illud SORTE ab Aldo substitutum omnes postea editiones occupavit: cum tamen compertum sit codices Torrentii, Pulmanni, Berfmanni, Nostros (adde, si vis, Lambini & Cruquii, qui hic tacent) miro consensu exhibere,

Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc MORTE SUPREMA,

Commuet dominos, & cedat in altera jura.

Utra vero ex his melior sit & Flacco adjudicanda, non cujusvis est pronuntiare. Virgil. Aen. V, 190.

Hectori socii, Troiae quos SORTE SUPREMA

Delegi comites:

Hinc, opinor, accepit, qui primus apud Horatium reposuit *sorte*. Prudentius Peri Steph. I, 53.

Stant parati ferre, quicquid fors tulisset ultima.

Lucan. VII, 172.

Omne malum victi, quod fors feret ultima rerum, Omne nefas victoris erit.

Avienus Arateis in Ophiucho:

In Stygia decursis parcarum ab origine fufis

Merferat Hippolytum fors ultima.

Quintilianus Decl. V. *Paullisper aeger vidit propinquos: & quamvis suprema sorte collabens, prius tamen luce caeli libera satiatus est*. Amm. Marcell. XXVIII, 5. *Stetere tamen mox conglobati, extremaque sorte vires licet non integras suggerente, conflagere cogebantur*. Atque his quidem exemplis defendi potest lectio, quae nunc circumfertur: contra non desunt quae & membranarum omnium scripturam sustentare queant. Noster Serm. I, 7. v. 13.

Hectora Priamiden animosumque inter Achillem

Ira fuit capitalis, ut ULTIMA divideret MORS.

Silius Ital. V, 417.

Flaminium implorasse tamen jam MORTE SUPREMA

Haud frustra fuit.

Boëtius Consol. Phil. II, 7. *Quid autem est, quod ad praecipuos viros, qui virtute gloriam petunt; quid,*

in-

- 170 Sed vocat usque suum, qua populus adfita certis
Limitibus vicina refigit jurgia: tamquam
Sit proprium quicquam, puncto quod mobilis horae
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
Permutet dominos, & cedat in altera jura.
- 175 Sic, quia perpetuus nulli datur usus, & heres
Heredem alternis, velut unda supervenit undam;
Quid vici profunt, aut horrea? quidve Calabris

V. 171. VULG. REFUGIT. 173. SORTE. 176. ALTERIUS.

Sal-

*inquam, est quod ad hos de fama post resolutum
morte suprema corpus atstineat? Ibidem IV, 6.*

*Eadem rapiens condit & aufert
Obitu mergens orta supremo.*

Ovidius Metam. III, 136.

dicique beatus

Ante obitum nemo supremaque funera debet.

*Ita suprema busta, novissima fama, ultima fama pas-
sim Poëtae. Alcimus Avitus lib. V.*

*Sentiat Aegyptus, sapiens vel morte suprema,
Quam nihil in vitis pro se contendere divis.*

& mox ibidem:

Quo monstrasset iter Phario mors ultima regi.

Idem tamen libro ad Sororem;

Quam licet hinc celeris iuleris fors ultima leto.

Petronius de Troiae Halosi,

hic graves alius mero

*Obtruncat, & continnat in mortem ultimam
Somnos.*

Quid jam fiet? nam utrinque vides paria fere
testimonia. Meo quidem iudicio *morte suprema*
hic retinendum; cum quia quicquid est scripto-
rum codicum hanc lectionem tutantur; tum quia
ex plerisque omnibus locis illud licet animadver-
tere, non mortem ipsam *suprema sorte* denotari,
sed periculum, discrimen, necessitatem ante mor-
tem: plane ut Tacitus Hist. I, 72. *Accepto supre-
mae necessitatis nuntio.* Atqui non supremo discrimi-
ne, sed *suprema demum morte* novus heres
succedit. Adde huc, quod in his Flacci locis non
tam perpetuum ac otiosum epitheton est, quam
ex adjunctis natum eisque connexum; adeo ut
pro more quasi in adverbium resolvi debeat; *Aut
prece, inquit, aut precio, aut vi, aut supremo,*
postremo, denique, *morte: & iterum, Ira fuit
capitalis, tam implacabilis, ut ultimum; vix tan-
dem, mors eam divideret.* Ita Serm. II, 2, 132.

nos expulsi illo:

illum aut nequities aut vafri inscitia juris,

Postremo expelles certe vivacior heres.

Hanc elegantiam non ceperunt, qui alterum illud
sorte per tot editiones propagarunt.

176. ET HERES HEREDEM ALTERIUS] Sem-
per mihi iners & inconcinnum visum est illud
Alterius:

Sic quia perpetuus nulla datur usus; & heres

Heredem alterius velut unda supervenit undam.

*Heres, inquit, supervenit heredem [alterius] velut
unda undam.* Oneratur profecto & polluitur sen-
tentia; non paullo cultior & rotundior exitura,
si ad *Alterius* auferatur. Omnis quidem heres est
alterius heres, ut nihil opus fuerit tam superva-
cua emblemate. Quid quod ambiguum quid hoc
paeto legentibus obversatur; dum incerti sunt
quod tendat oratio, *Heres heredem ALTERIUS;*
quod prima fronte esset, *Heres Titii* heredem
Maevii, ex alia gente & familia. Vide igitur, an
sic corrigendus sit locus, pusilla & prope nulla
mutatione;

& heres

*Heredem ALTERNIS, velut unda supervenit
undam.*

Alternis, absolute, fieri passim dicitur, quod vi-
cibus & certa vicissitudine fit. *Alternis* heres expel-
lit & expellitur, *alternis* unda supervenit & super-
venitur. Ovidius. Met. XV, 180.

sed ut unda impellitur unda,

Urgeturque prior venienti, urgetque priorem:

Tempora sic fugiunt, pariter pariterque sequuntur.
hoc est, *Alternis* urget & urgetur unda: urget
priorem, urgetur sequente. Neque enim necesse
est, ut *alternatio* reciproca sit, ut unda sequen-
tem vicissim urgeat, aut heres suum heredem su-
perveniat. Passim eo sensu *Alternis* apud scripto-
res usurpatur, ubi vicissitudo illa non reciproca-
tur, sed progreditur. Ita credo olim hic legerat
Porphyrius Scholiastes, cum sic locum enarrat;
Si temporalis vicissitudo servetur (lege versetur) in

OOOO

107

- Saltibus adjecti Lucani? si metit Orcus
 Grandia cum parvis, non exorabilis auro.
 180 Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena figilla, tabellas,
 Argentum, vestis Gaetulo murice tinctas,
 Sunt qui non habeant; est qui non curat habere.
 Cur alter fratrum cessare, & ludere, & ungui
 Praeferat Herodis palmetis pinguibus; alter
 185 Dives & inportunus, ad umbram lucis ab ortu
 Silvestrem flammis & ferro mitiget agrum:
 Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
 Naturae deus humanae, mortalis in unum-
 Quodque caput, voltu mutabilis, albus & ater.
 190 Utar, & ex modico, quantum res poscet, acervo
 Tollam: nec metuam, quid de me iudicet heres,
 Quod non plura datis invenerit. & tamen idem
 Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
 Discrepet, & quantum discordet parcus avaro.
 195 Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumtum

v. 182. Vulg. CURET.

In-

ter homines: ut fluctus super se invicem veniunt, cum ex immenso volvuntur mari. Enimvero cum vicissitudinem & invicem dicit, omnino interpretari videtur *Alternis*, non *Alterius*. Facillima vero erat Librariis erratio. Lactantius De Ira Dei c. 5. *Ut ira statum mentis immutet, ardescant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet nunc suffusus rubor, nunc pallor albescens.* Ita recte nunc editum fertur; at in vetustis, ut Juntina MDXIII; *alterius mendo se extat.*

182. SUNT QUI NON HABEANT; EST QUI NON CURET HABERE] Nescio unde aut quam ob causam jam plures editiones occupet CURET; cum & editiones vetustae & scripti omnes melioris notae, in quibus Graevianus, Leidenfis, Regi- nensis, Vossianus, magno consensu habeant,

Sunt qui non habeant; est qui non curat habere.

Volebant scilicet eodem modo utrumque efferri, *habeant, curet.* Atqui latuit eos sententiae ener-

gia; sunt, inquit, qui non habeant, hoc est, habere nequeunt, cum tamen desiderant: est qui non curat habere, non desiderat. Recte igitur CURET, ut Carm. I, 1.

Est qui nec veteris pocula Massici
 Spernit.

199. PAUPERIES IMMUNDA DOMUS PROCU- L ABSIT] Locus elegans, sed in omnibus editionibus male acceptus & depravatus:

Pauperies immunda domus procul absit: ego, utrum
Nave ferar magna an parva, ferar unus & idem.

ubi quorundam obsecro *Domus*, cum de *Nave* hic sermo sit? absurdum utique, ut nihil supra, in eadem comparatione primo *domum*, postea *navem* ingerere. Nimirum hoc bellum emblemata Librari- orum liberalitas subministravit. Vetustissimi nostri Graevianus Vossianusque non agnoscunt *Domus*; sed mutilum versum exhibent,

Pauperies immunda procul absit: ego utrum.

Editiones autem priscae cum libro e Collegio Trinitatis inverfa verba collocant,

PAU-

- Invitus facias, nec plura parare labores;
 Ac potius, puer ut festis Quinquatibus olim,
 Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
 Pauperies immunda procul procul absit: ego, utrum
 200 Nave ferar magna an parva, ferar unus & idem.
 Non agimur tumidis velis Aquilone secundo;
 Non tamen adversis aetatem ducimus Austris:
 Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
 Extremi primorum, extremis usque priores.
 205 Non es avarus: abi. quid? cetera jam simul isto
 Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
 Ambitione? caret mortis formidine & ira?
 Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
 Nocturnos lemures, portentaque Theffala rides?
 210 Natalis grate numeras? ignoscis amicis?
 Lenior & melior fis accedente senecta?
 Quid te exemta levat spinis de pluribus una?

v. 199. Vulg. DOMUS PROCUL. 212. JUVAT.

Vi-

Pauperies immunda procul domus absit.
 ut vel hinc subodoretur, qui nasum habet, illud
 Domus a mala manu interpolatum esse. Tollit
 omnem dubitationem codex eximius inter Pulman-
 nianos, in quo sic verbum geminatur,

*Pauperies immunda procul PROCUL absit; ego
 utrum*

Nave ferar magna an parva, ferar unus & idem.
 Rectissime: quippe ubique fere, cum geminan-
 dum erat vocabulum, alterum omittebant Libra-
 rii; unde postea pro lectorum captu hiatus ex-
 plebatur. Infinita hujus exempla tibi suppeditabit
 Nic. Heinsius in notis ad Ovidium & alios. *Procul
 procul*, eleganter, & ex formula; ut Graecis
 ἑκάς ἑκάς. Callimachus Hymno in Apollinem,
 v. 2.

Οἶον ὁ τῶ πῶλλον ἑστίατο δάφνινος ἄρπηξ,
 Οἶα δ' ἄλον τὸ μέλαθρον. ἑκάς ἑκάς ὄσις ἀλιτρός.

Ovid. Fast. II, 623.

Innocui veniant, *procul hinc procul impius esto.*
 Virgil. Aen. VI, 258.

procul o procul este profani.

Stattius Silv. III, 3.

procul hinc procul ite nocentes.
 Ovid. Metam. VIII, 589.

procul en procul una recessio

Insula grata mihi.
 & XV, 587.

*procul ab procul omnia, dixit,
 Talia di pellant.*

Arnobius lib. I. p. 23. *Discadat haec longe atque a
 nobis procul procul, inquam, ut dicitur, averru-
 cetur amentia. Poteris etiam sic refingere,*

Pauperies immunda procul, PRECOR, absit.
 Haec enim a Librariis saepe confunduntur. Ovid.
 Heroid. XVII, 220.

Delicti sis idem reprehensor & auctor:

Terra, precor, vultus obruat ante meos.
 ubi codex veterrimus Puteanus alique *Procul pro
 precor* substituunt, teste Heinio.

212. QUID TE EXEMTA JUVAT] Repone ex tri-
 bus Blandiniis apud Cruquium,

Quid te exemta LEVAT spinis de pluribus una.
 quod & aptius est sententiae, & Horatio familia-
 re: ut Epist. I, 8.

Nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum.
 Oooo 2 Serm.

Vivere si recte nescis, decede peritis:
Lufisti satis, edisti satis, atque bibisti:

215 Tempus abire tibi est: ne potum largius aequo
Rideat & pulset lasciva decentius aetas.

Serm. II, 3. v. 292.

casus medicusve levavit

Aegrum ex praecipiti.

Epod. XI, 17.

Fomenta vulnus nil malum levantia.

& XVII, 26.

Levare tenta spiritu praecordia.

Carm. Saec. v. 63.

Qui salvari levat arte fessos

Corporis artus.

Scribonius Largus, 6. Comitiali morbo correptos & caligine impeditos ex magna parte levat. Plin. Hist. XXVIII, 4. Capillus puerorum, qui primus decisus est, podagrae impetus dicitur levare circumligatus; & sic alibi passim. Perperam igitur codices nostri omnes JUVAT: operae quippe pretium esset, unam de pluribus spinam eximi, si levaret; etiam si non juvaret, quod altero majus quid & amplius est.

216. LASCIVA DECENTIUS AETAS] Codex Colbertinus LICENTIUS; & sic vetustissimus Barthii Adv. XXXVIII, 18. quam ipse lectionem amplectitur. Ita sane Noster, Carm. I, 19.

Et lasciva Licentia.

Sagacissimus autem Nic. Heinsius, in ora codicis

sui, Forte, inquit, FREQUENTIUS. Immo vero & sana & egregia lectio est, quam editi scriptique praeferrunt,

ne potum largius aequo

Rideat & pulset lasciva decentius aetas.

Decentius lasciva, quam magis decet lascivire & ludere, quam senectutem sub vitae occasu. Noster Epod. XIII.

dumque virent genua,

Et decet, obducta solvatur fronte senectus.

Carm. III, 5.

Non si quid Pholoen satis,

Et te, Chlora, decet: filia rectius

Expugnat juvenum domos.

Juvenal. XI.

spectent juvenes, quos clamor & audax

Sponsio, quos cultae decet assedisse puellae.

Terent. Adelph. I, 2.

& tu illum tuum, si esses homo,

Sineras nunc facere, dum per aetatem licet:

Potius quam ubi te expectatum ejecisset foras.

Alienore aetate post faceret tamen.

Ubi Micio modestius Lices; noluit enim dicere Decet; ne severum & iracundum fratrem grayius offenderet.